

เทพเจ้าแห่งเจียแห่งชายแดนใต้ : บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อ ไต้เสี้ย บ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส¹

นิสรินดา บินนิโซะ สุชาวดี บัวผัน* และ ศุภรัช คุ้มครอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ประเทศไทย

The Heng Jia God at the Southern Border: The Functions of Worship of the Tai Sia Deity at Ban Kamphaeng, Kaluwo Sub-district, Muang District, Narathiwat Province

Nisrinda Binnisoh, Suchawadee Buaphan*, and Suppatat Khumkrong

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 7 May 2024

Revised 5 June 2024

Accepted 15 June 2024

คำสำคัญ

เทพเจ้าแห่งเจีย

บทบาทหน้าที่ของคติชน

เจ้าพ่อไต้เสี้ย บ้านกำแพง

จังหวัดนราธิวาส

วรรณกรรมชาวจีน

* Corresponding author

E-mail address:

s64123401055@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

เจ้าพ่อไต้เสี้ย หรือแห่งเจีย (หงอคง) ซึ่งเป็นตัวละครจากวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* เป็นเทพเจ้าองค์สำคัญของศาลเจ้าพ่อไต้เสี้ย บ้านกำแพง จังหวัดนราธิวาส มีผู้เคารพบูชาในรูปแบบต่าง ๆ จำนวนมาก โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้และชาวมาเลเซีย บทความวิจัยนี้ ใช้แนวคิด บทบาทหน้าที่ของคติชนในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไต้เสี้ย บ้านกำแพง ผลการวิจัยพบบทบาทหน้าที่ของการบูชา 2 บทบาทหลัก ได้แก่ (1) บทบาทต่อบังเฝ้าบุคคล จำแนกได้ 3 บทบาทย่อย ได้แก่ 1. การเป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ที่สักการบูชา 2. การให้ความหวังเรื่องความสำเร็จหรือสมหวังด้านต่าง ๆ และ 3. การอบรมสั่งสอน และแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้ชาวบ้าน (2) บทบาทต่อชุมชน จำแนกได้ 4 บทบาทย่อย ได้แก่ 1. การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงอยู่ 2. การสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในสังคมพหุวัฒนธรรม 3. การให้ความบันเทิง และ 4. การกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวท้องถิ่น ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งดำรงอยู่ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทย

¹ บทความวิจัยนี้ปรับปรุงมาจากรายงานวิจัยเรื่อง “บทบาททางสังคมของการบูชาเจ้าพ่อไต้เสี้ยบ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส” ในรายวิชาการวิจัยทางภาษาไทย หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีการศึกษา 2566 และได้รับงบประมาณ สนับสนุนการตีพิมพ์บทความจาก “โครงการผลักดันสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ” คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2567

Keywords:

Heng Jia God,
function of folklore,
Ban Kamphaeng's Tai Sia God
Narathiwat province
Journey to the West

Abstract

The deity Tai Sia, or Heng Jia (Wukong), a character from the Chinese literary work *Journey to the West*, is an important deity of the Tai Sia Shrine located in Ban Kamphaeng, Narathiwat Province. Many people respect and worship this deity in various ways, especially Thai-Chinese descendants in the southern border provinces as well as Malaysians. This research article uses the framework of the function of folklore to study the functions of worship to Tai Sia deity at Ban Kamphaeng. The results found two main functions of worship, one toward the individual and the other toward the community. The functions towards the individual can be divided into three sub-functions: to provide emotional support protecting and safeguarding worshippers, to offer hope for success or fulfillment in various undertakings, and to offer advice on life management. The functions towards the community can be divided into four sub- functions: to preserve culture and tradition, to raise strength and solidarity within a multicultural society, to provide entertainment, and to stimulate the local economy and tourism. The results of this study demonstrate the role of belief in worshipping the deity among Thai-Chinese descendants within the multicultural social context of the southern border of Thailand.

1. บทนำ

จังหวัดนราธิวาสเป็นจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ฝั่งทะเลด้านตะวันออกของแหลมมลายู ทิศเหนือจรดจังหวัดปัตตานีและอำเภอไทย ทิศใต้จรดอำเภอไทยและประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันตกจรดจังหวัดยะลา ทิศตะวันออกจรดประเทศมาเลเซีย (จังหวัดนราธิวาส, 2561, น. 1) สังคมของจังหวัดนราธิวาสมีลักษณะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมด้านความหลากหลายทางศาสนาและความเชื่อ แม้ผู้คนส่วนมากในพื้นที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่กระนั้นยังมีผู้นับถือศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ ด้วย เช่น ศาสนาพุทธ และความเชื่อของชาวจีน เห็นได้จากจังหวัดนราธิวาสไม่ได้มีเพียงมัสยิดของชาวไทยมุสลิมเท่านั้น แต่ยังมีศาสนสถานของชาวไทยพุทธหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือศาลเจ้าจีน

ศาลเจ้าพ่อโตเสี่ย บ้านกำแพง (陶公府甘烹村大聖宮) เป็นศาลเจ้าแห่งหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส ตั้งอยู่ที่บ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง ซึ่งตำบลกะลุวอนั้นเป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมาสัมพันธ์กับชาวจีนมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะที่บ้านกำแพง แต่เดิมมีชาวจีนเข้ามาทำไม้ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน (กศน.ตำบลกะลุวอ, ม.ป.ป.) ศาลเจ้าแห่งนี้อยู่มาตั้งแต่ พ.ศ.2529 มีเทพเจ้าองค์สำคัญ คือ เจ้าพ่อโตเสี่ยหรือที่รู้จักกันในนาม “หั่งเจีย” (ศาลเจ้าพ่อโตเสี่ย บ้านกำแพง, 2565, น. 49-52) ซึ่งเป็นตัวละครสิง “หงอคง” จากวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* วรรณกรรมเรื่องนี้นับเป็นวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าเรื่องสำคัญสมัยรัชกาลที่ 5 มีที่มาจาก *ซีโหยวจี* วรรณกรรมโบราณของจีน (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2565, น. 9 และ 166) *ไซอิ๋ว* เป็นเรื่องราวของพระถังซำจั๋งเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎก ณ ชมพูทวีป โดยมีลูกศิษย์ 3 คน ประกอบด้วย หงอคง ชัวเจ๋ง และไป๋ยกาย คอยคุ้มครองให้การเดินทางสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เมื่อกาลเวลาผ่านไปหงอคงหรือหั่งเจีย ตัวละครจากเรื่อง *ไซอิ๋ว* ได้กลายเป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีผู้เคารพบูชาเป็นจำนวนมาก จรัสศรี จิรภาส (2547, น. 77-86) อธิบายว่าในจีนแผ่นดินใหญ่มีผู้บูชา “ลิ่งหั่งเจีย” ในบางท้องถิ่น เริ่มต้นบูชามากในพื้นที่ตอนใต้ของจีน โดยการบูชาหั่งเจียมิได้ปรากฏอยู่ในประเทศจีนเท่านั้น แต่กระจายไปยังหลายประเทศ โดยเฉพาะดินแดนโพ้นทะเลที่มีชาวจีนอาศัยเป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือ ประเทศไทย ประเทศไทยมีศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับการบูชาหั่งเจียหลายแห่ง ดังเช่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีศาลเจ้าเค่งฮุดจี้ หรือวัดหั่งเจีย ยะลา รวมถึงศาลเจ้าพ่อโตเสี่ย บ้านกำแพง นราธิวาส เจ้าพ่อโตเสี่ย² (หั่งเจีย) หรืออีกชื่อหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมเรียกกัน คือ “อากงโตเสี่ย” หรือ “เจ้าพ่อหั่งเจีย” เป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ประจำศาลเจ้าพ่อโตเสี่ย บ้านกำแพง ชาวไทยโดยเฉพาะ

² เจ้าพ่อโตเสี่ย ในงานวิจัยนี้ใช้ในความหมายเฉพาะ หมายถึง เจ้าพ่อโตเสี่ย หรือองค์หั่งเจีย ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ ศาลเจ้าพ่อโตเสี่ย บ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เท่านั้น ส่วนการบูชาเจ้าพ่อโตเสี่ย หมายถึง การแสดงความเคารพหรือสักการะเจ้าพ่อโตเสี่ย บ้านกำแพง ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งรูปแบบพิธีกรรม รวมถึงการบูชาวัตถุมงคล

ชาวไทยเชื้อสายจีนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ตลอดจนชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวมาเลเซีย เคารพศรัทธาเป็นจำนวนมาก (ศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง, 2565, น. 49-52)

ชาวบ้านหรือผู้ที่เคารพศรัทธามีการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพงในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ ตลอดทั้งปี เห็นได้จากการบูชาในลักษณะพิธีกรรมของศาลเจ้า ดังเช่น การบูชาผ่านงานสมโภชศาลเจ้าซึ่งเป็นงานสำคัญประจำปี จัดขึ้นช่วงวันเทวสมภพขององค์แห่งเจี๋ย ประมาณเดือนกันยายนของทุกปี ทั้งยังใกล้เคียงกับช่วงถือศีลกินเจด้วย งานนี้มีพิธีกรรมและกิจกรรมจำนวนมาก เช่น การออกโรงทาน พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีไหว้สักการะองค์เทพเจ้าไต่เสี้ย พิธีออกเกี้ยวลุยน้ำ พิธีลุยไฟ ตลอดจนพิธีทั้งกระเจาด นอกจากนี้ ศาลเจ้ายังจัดการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ยในโอกาสอื่น ๆ เช่น พิธีไหว้ขนมบัวลอย พิธีในเทศกาลตรุษจีน ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ผ่านวัตถุมงคลด้วย เช่น รูปหล่อ เหรียญ น้ำเต้ามวง ตลอดจนผ้ายันต์เจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง กล่าวกันว่าในบริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัตถุมงคลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง เป็นหนึ่งในเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจชาวบ้าน ตลอดจนทหารในพื้นที่

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทสำคัญต่าง ๆ ต่อผู้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยรวมถึงชาวมาเลเซีย ดังเช่น การเป็นที่พึ่งทางใจให้กับผู้คน หรือแม้แต่การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนให้คงอยู่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ในฐานะความเชื่อในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทย

3. วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในลักษณะการวิจัยเอกสาร (documentary research) ผสมผสานกับการวิจัยภาคสนาม (field research) โดยมีวิธีดำเนินงานวิจัยเป็นลำดับขั้น ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

3.2 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและกำหนดโครงสร้าง

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ทั้งในลักษณะการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation)

3.4 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ด้วยกรอบแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน (Function of Folklore) ของวิลเลียม บาสคอม โดยวิเคราะห์จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลจากในพื้นที่ภาคสนาม อีกทั้งผู้วิจัยยังใช้ข้อมูลอื่น ๆ มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย ดังเช่น ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะเพจเฟซบุ๊กและกลุ่มเฟซบุ๊กที่เกี่ยวข้องศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง

3.5 เรียบเรียงและนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจำแนกขอบเขตของการวิจัยเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ขอบเขตพื้นที่ ขอบเขตเนื้อหา และเวลา ตลอดจนขอบเขตผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

4.1 ขอบเขตพื้นที่ ผู้วิจัยศึกษาบทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย หรือ แห่งเจีย โดยเลือกศึกษาเฉพาะการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส สาเหตุที่เลือกศึกษาศาลเจ้าแห่งนี้ เนื่องจากมีความน่าสนใจหลายประการ ดังเช่น เป็นศาลเจ้าเงินแห่งแรกในจังหวัดนราธิวาสที่ใช้ชื่อ “เจ้าพ่อไตเสี้ย” หรือ “แห่งเจีย” และมีเจ้าพ่อไตเสี้ยเป็นองค์ประธานศาลเจ้าอย่างชัดเจน เป็นศาลเจ้าที่มีชื่อเสียงในกลุ่มชาวไทยพุทธเชื้อสายจีนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ทั้งยังเป็นศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ในพื้นที่พหุวัฒนธรรมด้านการนับถือศาสนาอีกด้วย

4.2 ขอบเขตเนื้อหาและเวลา ผู้วิจัยเลือกศึกษาการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ในรูปแบบประเพณีพิธีกรรม โดยเลือกประเพณีพิธีกรรมมาเป็นกรณีศึกษาจำนวน 3 ประเพณี ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน วันสมโภชศาล และวันไหว้ขนมบัวลอย สาเหตุที่เลือก 3 ประเพณีนี้ เนื่องจากเป็นประเพณีพิธีกรรมสำคัญที่ทางศาลเจ้าจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี และอยู่ในการรับรู้ของผู้ที่ศรัทธาในองค์เจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเลือกศึกษาการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ในรูปแบบวัตถุมงคลด้วย

ผู้วิจัยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2566 ถึงวันที่ 1 เมษายน 2567 โดยเลือกเก็บทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม สำหรับข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ โดยข้อมูลเกี่ยวกับงานวันสมโภชศาลผู้วิจัยใช้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับวันไหว้ขนมบัวลอยและเทศกาลตรุษจีน ตลอดจนการบูชาวัตถุมงคล ผู้วิจัยใช้ข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ในช่วงเวลาที่จัดประเพณีพิธีกรรม

4.3 ขอบเขตผู้ให้ข้อมูล ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (key informant) จากการสัมภาษณ์ จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ดูแลศาลเจ้าที่มีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีและจัดงานสำคัญของศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง จำนวน 1 ท่าน

2) ผู้ศรัทธาหรือเข้าร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ที่จัดขึ้นโดยศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง เป็นประจำทุกปี จำนวน 4 ท่าน

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน (function of folklore) ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ในการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง แนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนได้รับแนวคิดมาจาก “ทฤษฎีหน้าที่นิยม” (Functionalism) ของนักมานุษยวิทยา ซึ่งมองว่าระบบต่าง ๆ เป็นกลไกทางวัฒนธรรมซึ่งต่างมีหน้าที่ของตนและช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้

บทบาทหน้าที่ของคติชนที่บาสคอมเสนอไว้ มี 4 บทบาทสำคัญ ได้แก่ 1) ให้ความเพลิดเพลิน 2) ยืนยันความสำคัญของพิธีกรรม 3) ให้การศึกษา และ 4) รักษาปทัสฐานของสังคม (สุกัญญา สุจฉายา, 2548, น. 2-6) โดยบาสคอมมองว่าการศึกษารูปแบบบทบาทหน้าที่ของคติชนควรสนใจบริบททางสังคมของคติชนด้วย (ศิริพร ณ ถกลาง, 2552, น. 361) จะเห็นได้ว่าแนวคิดนี้เหมาะสมที่จะใช้ศึกษาการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพงอย่างยิ่ง โดยจะทำให้ทราบว่าเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนได้อันจะนำไปสู่ความเข้าใจความเชื่อที่แตกต่างได้

6. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึง “แห่งเจีย”: จากตัวละครในวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* สู่เทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์แห่งศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ดังนี้

6.1 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีผู้ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง มีเพียงบทความในนิตยสารหรือบทความรวมเรื่องเล่า ดังเช่น ว.วิลาศ (2533) เขียนบทความเรื่อง “อัครจริยอภิตฤทธิ ‘เจ้าพ่อแห่งเจีย’ จังหวัดนราธิวาส” บทความนี้ทำให้ทราบว่าเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพงมีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่ง โดยมีเรื่องเล่าอัครจริยเหนือธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ทักษิณา (2539) เขียนบทความเรื่อง “วัดกุ่มงคลของศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย (แห่งเจีย) บ้านกำแพง ต.กะลั่ว อ.เมือง จ.นราธิวาส” บทความนี้ทำให้ทราบว่าศาลเจ้าแห่งนี้มีกรอบพิธีทรงเจ้าพ่อไตเสี้ย โดยมีคุณสุวรรณ หวังสันติ เป็นร่างทรง ทั้งยังได้สร้างวัดกุ่มงคลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง (2565) ยังได้เขียนบทความเรื่อง “ศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง จังหวัดนราธิวาส” ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในสูจิบัตรงานประชุมวิชาการ บทความนี้ทำให้ทราบว่าทางศาลเจ้านั้น

มีองค์แห่งเจีย 3 องค์หลัก ได้แก่ องค์ปางนั่งบัลลังก์ องค์ปางยืนขี่เมฆ และองค์ขนาดเท่าคนจริง ทั้งนี้สาเหตุที่มีหลายปางเชื่อกันว่าจะได้ช่วยลูกหลานที่เข้ามากราบสักการะได้อย่างรอบด้าน

ส่วนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* และตัวละครหงอคงหรือแห่งเจีย พบงานวิจัยของสุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์ (2553) ซึ่งศึกษา “ภาพปูนปั้นเล่าเรื่อง *ไซอิ๋ว* ในวัด *บวรนิเวศวิหาร*” จากงานของสุรสิทธิ์ทำให้ทราบว่า *ไซอิ๋ว* เป็นวรรณกรรมจีนที่แพร่หลายในไทย และปรากฏภาพเล่าเรื่องในวัดไทย ดังเช่น ภาพปูนปั้นวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งเน้นเล่าเรื่องเกี่ยวกับหงอคง และการเดินทางไปชมพูทวีปของคณะผู้อัญเชิญพระไตรปิฎก นอกจากนี้ สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์ (2564) ยังศึกษา “การปะทะสังสรรค์ของคติขงจื้อ เต๋า พุทธในตัวละคร *หงอคง* ในวรรณกรรม *ไซอิ๋ว*” จากงานของสุรสิทธิ์ พบว่าผู้ประพันธ์ *ไซอิ๋ว* สร้างภาพความเป็นมนุษย์ให้กับหงอคงด้วยการเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางสังคมแบบที่สำนักขงจื้อต้องการและมุ่งแสวงหาความเป็นอมตะของฝ่ายเต๋า ไม่เพียงเท่านั้น สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์ (2565) ยังได้ศึกษาเรื่อง “ว่าด้วย ‘การคืนชีพ’ ของตัวละครในวรรณกรรม *ไซอิ๋ว* ฉบับอุ่อเจินเอิน” ด้วย จากงานของสุรสิทธิ์ ทำให้ทราบว่าตัวละครในเรื่อง *ไซอิ๋ว* อย่างหงอคงเคยผ่านการฟื้นคืนชีพกลับมาดำเนินชีวิตในโลกมนุษย์อีกครั้ง แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวอภินิหารของตัวละครในเรื่องอย่างหงอคงได้เป็นอย่างดี

6.2 “แห่งเจีย” : จากตัวละครในวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* สูเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์แห่งศาลเจ้าพ่อโตเสี่ย บ้านกำแพง

“แห่งเจีย” หรือที่รู้จักกันในชื่ออื่น ๆ เช่น หงอคง สิงเจ้อ Magic Monkey เป็นตัวละครหลักในวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์ ระบุว่า “*ไซอิ๋ว*” เป็นวรรณกรรมจีน ที่มีคุณค่า ได้รับการยกย่องให้เป็น “หนึ่งในหกนิยายโบราณยอดเยี่ยมของจีน” สมัยราชวงศ์หมิง-ชิงตามคติของชาวจีน ได้แก่ *สามก๊ก* *ซ้องกั๋ง* *ไซอิ๋ว* *จินผิงเหมย* *หงโหลวเม้ง* และ *หุรูลินไ่ว่สื่อ* (สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์, 2553, น. 13) ในวงวรรณกรรมไทย *ไซอิ๋ว* นับเป็นวรรณกรรมสมัยรัชกาลที่ 5 ที่สำคัญ และโดดเด่นเรื่องหนึ่ง ข้อมูลจากหนังสือ “ประวัติวรรณคดีไทยฉบับมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา” ภาค ก. ระบุว่า *ไซอิ๋ว* มีที่มาจากนิยายอิงประวัติศาสตร์จีนที่ชื่อว่า *ซีโหยวจี* (西游记) หรือ “บันทึกการเดินทางไปตะวันตก” แต่งขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิง โดยอุ่อเจินเอิน (吴承恩; ค.ศ. 1500-1582) (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2565ก, น. 213)

ไซอิ๋ว พิมพ์ครั้งแรกในเมืองไทย เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ร.ศ.125 (พ.ศ. 2449) โดยในหน้าคำนำของหนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก ระบุประวัติความเป็นมาไว้ความตอนหนึ่งว่า “เรื่อง *ไซอิ๋ว* นี้ . . . นักปราชญ์ฝ่ายจีนได้เรียบเรียงไว้ ผู้แปล ๆ ตามต้นฉบับเดิมในภาษาจีน นายเล็กเจ้าของโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร เห็นว่าเปนเรื่องน่าอ่านน่าฟังจึงจ้างนายตื่น แปลออกจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยแล้ว แต่ถ้อยคำยังไม่ชัดเจน จึงว่าจ้างนายวรรณเอ็ดเตอร์ ตูลวิภาคพจนกิจ ให้เรียบเรียงอีกชั้นหนึ่ง . . .” (ดิน, 2449, คำนำ)

เนื้อเรื่อง *ไซอิ๋ว* กล่าวถึงศิลาเวทดาที่ภูเขาฮวยก้วยซัวได้รับแสงอาทิตย์และอากาศธาตุ เกิดเป็นวานรเผือกวิเศษ วันหนึ่งวานรเผือกไปยังชมพูทวีปเพื่อแสวงหาผู้ที่สอนธรรมวิเศษและหายอายุวัฒนะ ได้พบพระอาจารย์ซึ่งให้ชื่อวานรเผือกว่า “หงอคง” และสอนวิชาต่าง ๆ ให้ปราบปีศาจที่มารังแก แล้วไปเมืองบาดาลได้แห่งเหล็กกายสิทธิ์มาเป็นตะบองอาวุธคู่กาย เมื่อหงอคงจะสิ้นอายุขัยได้ลบชื่อตนออกจากบัญชีผู้สิ้นอายุ จึงมีผู้ไปฟ้องเง็กเซียนฮ่องเต้ หงอคงอาละวาดบนสวรรค์แม้ทัพเวทดาไปปราบก็ไม่สำเร็จ เวทดาผู้ใหญ่จึงตั้งหงอคงเป็นซีเทียนใต้เขีย (ผู้เป็นใหญ่เสมอฟ้า) ดูแลสวนสวรรค์ แต่หงอคงปฏิบัติตนไม่ดี อาละวาดจนสวรรค์วุ่นวาย พระยูไลจึงเนรมิตเบญจคีรีห้ายอดครอบหงอคงไว้ สมัยพระเจ้าถังไท่จงฮ่องเต้ หงอคงเป็นศิษย์รับใช้ “พระถังซำจั๋ง” เดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎก ณ ชมพูทวีป ร่วมกับศิษย์คนอื่น ๆ อย่าง “ไป๋ยกาย” และ “ซัวเจ๋ง” ส่วนหงอคงใช้ชื่อว่า “หังเจีย” ระหว่างทางคณะเดินทางเผชิญกับอุปสรรคปัญหา และบททดสอบจำนวนมาก แต่สุดท้ายก็สามารถอัญเชิญพระไตรปิฎกกลับมา แส่นสี่สิบแปดเล่มกลับไปยังเมืองจีนได้สำเร็จ (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2565, น. 166-167)

หลังจากวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* แพร่หลายในจีนแผ่นดินใหญ่ ชาวจีนได้นำความเชื่อเรื่องการบูชาสิงโตโบราณมารวมเข้ากับเรื่องหังเจียซึ่งเป็นตัวละครลงในเรื่อง *ไซอิ๋ว* และนำไปสู่การกราบไหว้หังเจียในที่สุด โดยในอดีตการบูชาหังเจียมีมากในบางท้องถิ่น พบมากในพื้นที่ทางตอนใต้ของจีน บริเวณมณฑลหนึ่งเซี่ยะ ซหยาเปี่ย กานซู หูเปี่ย กวางตง ผู้เจี้ยน ส่วนมากมณฑลเหล่านี้จะตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำทางตอนใต้แทบทั้งสิ้น เชื่อกันว่ามณฑลผู้เจี้ยนเป็นแหล่งที่มีประวัติการกราบไหว้หังเจียเก่าแก่ที่สุด (พลาริป อนันตยะ, 2551, น. 56)

เวลาต่อมาการกราบไหว้บูชาหังเจียมีได้ปรากฏในประเทศจีนเท่านั้น เมื่อชาวจีนอพยพไปตั้งรกรากที่โดยอ้อมนำความเชื่อติดตามไปด้วย หังเจีย หรือ “ฉี่เทียตันต้าเล็ง” นับเป็นความเชื่อหนึ่งที่ชาวจีนโพ้นทะเลนิยมบูชา ปรากฏการบูชาในฮ่องกง ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย และไทย ในประเทศไทยพื้นที่ที่เป็นแหล่งบูชาหังเจียแต่เดิมส่วนมากจะอยู่เลียบสายน้ำหรือชายฝั่งทะเลบริเวณภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ เช่น กรุงเทพฯ ชลบุรี ภูเก็ต สงขลา ตัวอย่างศาลเจ้าที่มีองค์หังเจียเป็นประธาน เช่น “ศาลเจ้าพ่อเฮ้งเจีย” สวนผัก กรุงเทพฯ “ศาลเจ้าไต่เซี่ยฮุกโจ้ว” บ้านบึง ชลบุรี หรือแม้แต่ศาลเจ้าที่มีไต่มีหังเจียเป็นประธาน เช่น “ศาลเจ้าจู้ยู่ยู่” “ศาลเจ้าปุดจ้อ” ภูเก็ต (จรัสศรี จิรภาส, 2547, น. 83, 89-90)

จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีศาลเจ้าจีนที่เกี่ยวข้องกับการบูชาหังเจีย ดังเช่น “ศาลเจ้าเค่งฮุดจี้ยะลา” หรือ “วัดหังเจีย” ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เชื่อกันว่า “เจ้าพ่อหังเจีย” หรือ “องค์ไต่เสี่ยฮุกโจ้ว” เป็นองค์เทพผู้ดำริให้สร้างศาลนี้ขึ้น โดยองค์ไต่เสี่ยฮุกโจ้ว หรือ “พระหังเจีย” เป็นหนึ่งในองค์เทพที่ประดิษฐานร่วมกับองค์เทพต่าง ๆ ในศาลนี้เป็นจำนวนมาก เช่น พระยูไล เทพต้อไป๋ยกาย พระถังซำจั๋ง พระสังฆจาย (ศาลเจ้าเค่งฮุดจี้, 2565, น. 43-48) น่าสนใจว่าองค์เทพเจ้าที่ประดิษฐานในศาลแห่งนี้หลายองค์มีที่มาจากตัวละครใน *ไซอิ๋ว*

ศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง (甘烹村大聖宮) เป็นศาลเจ้าอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกี่ยวข้องกับการบูชาหั่งเจีย ตั้งอยู่ที่เลขที่ 7 หมู่ 7 ตำบลกะลุวอ อำเภอเมืองจังหวัดนราธิวาส สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2529 มี “เจ้าพ่อโตเสี้ย” หรือ “เจ้าพ่อหั่งเจีย” ประดิษฐานเป็นองค์ประธานของศาลเจ้า (ศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง, 2565, น. 49-52) คำว่า “โตเสี้ย” มีความหมายว่า “ผู้ยิ่งใหญ่” ดังที่ จรัสศรี จิรภาส (2547, น. 92) อธิบายว่า “ชาวแต่จิวเรียกหั่งเจียว่า ‘จีเทียนโตเซี่ย’ บ้างเรียกว่า ‘โตเสี้ยฮุดโจ้ว’ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ‘โตเซี่ย’ แต่หากเป็นกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนจะเรียกว่า ‘จีเทียนโตเซ่’ และเรียกนามย่อว่า ‘โตเซ่’ คำว่า ‘โตเซี่ย’ หรือ ‘โตเซ่’ มาจากภาษาจีนกลางว่า ‘ต้าเซ็ง’ หมายถึง ‘ผู้ยิ่งใหญ่’ ส่วนคำว่า ‘จีเทียน’ หรือภาษาจีนกลางคือ ‘ฉีเทียน’ นั้นหมายถึง ‘ยิ่งใหญ่เทียมฟ้า’”

การนำหั่งเจียมาเป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ของคนในพื้นที่บ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เริ่มต้นมาจากในอดีตมีชาวจีนเข้ามาอาศัยในพื้นที่ และได้้นำความเชื่อความศรัทธาของตนเองเข้ามาด้วย หนึ่งในนั้นคือเทพเจ้าหั่งเจีย โดยได้อัญเชิญองค์เทพหั่งเจียมาประดิษฐานภายในพื้นที่เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจให้ผู้ที่ศรัทธาเข้าไปสักการบูชา และร่วมประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ดังเห็นได้จากประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง ที่ระบุว่า การบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย มีจุดเริ่มต้นมาจากการบูชากันภายในครอบครัวของคุณสุวรรณ หวังสันติ ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่เมืองจีน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศาสนสถานแห่งนี้มีจุดเริ่มต้นมาจาก...องค์พระโตเสี้ยฮุดโจ้ว ที่มารดาของคุณสุวรรณ หวังสันติ ได้รับสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่เมืองจีน และได้ตั้งบูชากันในครอบครัว แต่ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ทำให้มีเพื่อนบ้านที่กำลังตกทุกข์ได้ยากแวะเวียนมาสักการบูชาเป็นครั้งคราว จนเมื่อคุณสุวรรณอายุได้ 12 ปี เกิดเจ็บป่วย...มารดาของคุณสุวรรณได้พาเขา ไปพบร่างทรงที่ศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะที่อำเภอสุไหงโกลก จึงทราบว่าการป่วยเป็นสัญญาณว่าองค์เทพ...“หั่งเจีย” ต้องการให้คุณสุวรรณเป็นร่างทรงของท่านเพื่อช่วยเหลือผู้คน เมื่อทราบเช่นนั้นและได้มอบตัวเป็นลูกศิษย์ ขององค์หั่งเจีย อาการเจ็บป่วยของคุณสุวรรณก็ดีขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์...

...เมื่ออายุได้ 18 ปี...คุณสุวรรณได้รำเรียนวิชาและทำพิธีเบิกเนตร เบิกโหงุชจากอาจารย์บุญ บุญรักษ์ ร่างทรงประจำศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะ...วันหนึ่งในช่วงปลาย พ.ศ. 2529 องค์แห่งเจียได้เข้าประทับทรงและสั่งให้อัญเชิญ องค์พระของท่านขึ้นประทับเกี้ยวออกหาไปหาที่ประดิษฐานจนมาเลือก บริเวณอ่างเก็บน้ำพิกลทอง...องค์แห่งเจียได้บอกลูกหลานผ่านร่างทรง... ว่า “อีก 3 ปี จะมีบ้านใหม่” จากนั้นมารดาของคุณสุวรรณจึงได้บริจาคที่ดิน ผืนนั้นให้สำหรับสร้างศาลเจ้า...3 ปีต่อมา...พ่อค้าหนุ่มผู้หนึ่งประสบความสำเร็จทางธุรกิจตามที่ไต่บันบานต่อองค์แห่งเจีย...นำปัจจัยมาถวาย เพื่อสร้างศาลเจ้า และทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2532...

(ศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง, 2565, น. 49-50)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า “แห่งเจีย” เป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง *ไซอิ๋ว* ประเทศไทย รับอิทธิพล *ไซอิ๋ว* มา ในฐานะเป็นวรรณกรรมสมัยรัชกาลที่ 5 และยังได้รับความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาตัวละครแห่งเจียในวรรณกรรมด้วย ดังเช่น ที่ศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ที่ผ่านมายังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศาลเจ้าแห่งนี้ ทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาบทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ยในฐานะความเชื่อในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทย

7. ผลการวิจัย

เจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง เป็นเทพเจ้าองค์สำคัญของชาวบ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอมือ จังหวัดนราธิวาส มีผู้สักการบูชาหลากหลายรูปแบบ โดยการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย มีบทบาทหน้าที่สำคัญอันหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทย

7.1 รูปแบบการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง

การบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ล้วนเป็นการบูชาต่อสัญลักษณ์สำคัญอย่างรูปปั้นที่ประดิษฐานในศาลเจ้า รูปปั้นเจ้าพ่อไต่เสี้ยหรือองค์เทพเจ้าแห่งเจียที่ประดิษฐานในศาลเจ้าแห่งนี้ มีจำนวน 5 ปาง โดยปางสำคัญที่ประดิษฐานอยู่เบื้องหน้ามี 3 ปาง ดังนี้

... องค์แรกเป็นปางนั่งบัลลังก์ มือซ้ายถือคทา มือขวาทำมุทรา เป็นองค์พระตั้งเดิม คือเป็นปางเดียวกับองค์พระแรกเริ่มของครอบครัว แม้จะมีการทำพิธีเฝ้าองค์พระเดิมแล้วนำมาลวสารมาใส่องค์พระใหม่เพื่อสืบทอดความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระเดิม... องค์ที่สอง มีลักษณะเป็นปางยืนชี้เมฆมือขวาป้องตาเพื่อใช้ตาทิพย์ทั้งมองอดีต ปัจจุบัน และอนาคตช่วยเหลือผู้คนมือขวาถือไม้กระบองวิเศษ องค์สุดท้ายนั้น เป็นองค์ที่มีขนาดเท่าคนจริงและประทับนั่งบัลลังก์เป็นประธาน... มือซ้ายของท่านถือคทาหรือ มือขวาถือไม้กระบองวิเศษ กล่าวกันว่าเทวลักษณะขององค์พระแห่งเจียในศาลเจ้าแห่งนี้ เป็นไปตามคำสั่งของท่านที่ประสงค์ให้มีทั้งปางนั่ง (ปางบู๊) และปางยืน (ปางบู๊)... เพื่อที่จะช่วยเหลือเหล่าลูกหลานที่มากกราบสักการะได้อย่างรอบด้าน

(ศาลเจ้าพ่อไต่เสี่ย บ้านกำแพง, 2565, น. 51)

จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าปรากฏการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี่ย บ้านกำแพง 2 รูปแบบหลัก ได้แก่ การบูชาผ่านพิธีกรรม และการบูชาผ่านวัตถุมงคล โดยการบูชาผ่านประเพณีพิธีกรรม ปฏิบัติได้ทั้งการบูชาผ่านประเพณีพิธีกรรมส่วนตัว ซึ่งผู้ที่ศรัทธาของเจ้าพ่อไต่เสี่ยจะประกอบพิธีกรรมขึ้นด้วยตนเองในพื้นที่ของทางศาลเจ้าในโอกาสต่าง ๆ ตามความสะดวกของแต่ละบุคคล ตลอดจนการบูชาผ่านประเพณีพิธีกรรมของศาลเจ้า พิธีกรรมที่สำคัญของศาลเจ้าอยู่ในการรับรู้ของผู้ที่ศรัทธา มีรายละเอียดดังนี้

เทศกาลตรุษจีน เป็นเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและไหว้เทพเจ้าจีนที่นับถือ ตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 ตามปฏิทินจีน จากการลงพื้นที่ภาคสนามในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2567 พบว่าในช่วงเช้าศาลเจ้าจะจัดพิธีไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและที่สำคัญคือไหว้องค์เทพเจ้าจีนอย่างองค์เจ้าพ่อไต่เสี่ย นอกจากนี้ คินวันตรุษจีนช่วง 24.00 น. ศาลเจ้ายังประกอบพิธีลงทรงด้วย องค์เทพเจ้าที่ลงมาประทับครั้งนี้ชาวบ้านเรียกว่าองค์ "ซือกง" เชื่อกันว่าท่านเป็นอาจารย์ขององค์เจ้าพ่อไต่เสี่ย ซึ่งมาลงประทับทรงแทนองค์เจ้าพ่อไต่เสี่ยเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ศรัทธาหรือลูกหลานในเรื่องต่าง ๆ

งานสมโภชศาลเจ้าพ่อไต่เสี่ย บ้านกำแพง เป็นงานที่จัดขึ้นในช่วงเทศกาลขององค์เจ้าพ่อไต่เสี่ย โดยจัดขึ้นประมาณเดือนกันยายนถึงตุลาคมของทุกปี ใน พ.ศ. 2566 งานนี้จัดขึ้นวันที่ 26 กันยายน ถึง 1 ตุลาคม 2566 ชาวบ้านเชื่อกันว่าจัดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองในวันคล้ายวันเกิดของเจ้าพ่อไต่เสี่ย วันที่ 16 เดือน 8 ตามปฏิทินจีน จากการศึกษาพบว่าทุกปีศาลเจ้าจะประกอบพิธีไหว้เทพเจ้าอย่างยิ่งใหญ่ จัดขึ้น 3-5 วัน มีพิธีกรรมหลากหลาย ได้แก่ พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ พิธีไหว้สักการะเจ้าพ่อไต่เสี่ย พิธีออกเกี้ยวลุยน้ำ การประมุขวัตถุมงคล

พิธีลุยไฟ พิธีทิ้งกระจาด การทรงเจ้า ทั้งยังมีการออกโรงทานเพื่อเลี้ยงอาหารแจกให้กับผู้มาร่วมงานด้วย

วันไหว้ขนมบัวลอย เป็นวันที่ศาลเจ้าประกอบพิธีถวายขนมบัวลอยและของคาวหวานต่าง ๆ ให้เจ้าพ่อไตเสี้ยวมถึงเทพเจ้าองค์อื่น ๆ จัดขึ้นในเดือน 11 ตามปฏิทินจีน ตรงกับวันที่ 22 หรือ 23 ธันวาคมของทุกปี ซึ่งใน พ.ศ. 2566 วันไหว้ขนมบัวลอยตรงกับวันที่ 22 ธันวาคม 2566 จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่ามีชาวไทยเชื้อสายจีนมาร่วมประกอบพิธีจำนวนมาก โดยนิยมขอพร รวมถึง “ไป๋หวย” โดยใช้บัวลอยเป็นสื่อตีความเลขสำหรับผู้ที่ชื่นชอบการเสี่ยงโชคอีกด้วย

ภาพที่ 1

ศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ด้านนอก (ซ้าย) ด้านใน (กลาง) เจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง องค์ประธาน (ขวา)

หมายเหตุ. ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2566

อนึ่ง ยังมีการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ผ่านวัดตุ้มงคลที่ผ่านพิธีกรรมปลุกเสกโดยศาลเจ้าด้วย จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ผู้ศรัทธาสามารถติดต่อเข้าบูชาวัดตุ้มงคลได้โดยตรงกับทางศาลเจ้า และทางช่องทางออนไลน์อย่างเพจเฟซบุ๊กของศาลเจ้า วัดตุ้มงคลที่สำคัญ เช่น เหรียญ รูปหล่อขนาดเล็ก ผ้ายันต์ และน้ำเต้ามวงคลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ผ่านประเพณีพิธีกรรมทั้งพิธีกรรมส่วนตัวและพิธีกรรมของศาลเจ้า ตลอดจนการบูชาผ่านวัดตุ้มงคลของศาลเจ้านั้นล้วนมีบทบาทสำคัญต่อผู้ที่สักการบูชาองค์เจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง อย่างยิ่ง

7.2. บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

เมื่อผู้วิจัยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน (functions of folklore) ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) มาพิจารณาบทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทย ผู้วิจัยพบบทบาทหน้าที่ของการบูชาทั้งหมด 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ บทบาทต่อปัจเจกบุคคล และบทบาทต่อชุมชน

7.2.1 บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ต่อปัจเจกบุคคล

การบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อปัจเจกบุคคล (individual) โดยคำว่า “ปัจเจกบุคคล” หมายถึง บุคคลแต่ละคน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 732) ดังนั้น บทบาทต่อปัจเจกบุคคล ในที่นี้จึงหมายถึงบทบาทของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ที่มีต่อบุคคลแต่ละคน จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย มีบทบาทหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคล จำแนกได้ 3 บทบาทย่อย ได้แก่ การเป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ที่สักการบูชา การให้ความหวังเรื่องความสำเร็จหรือสมหวังด้านต่าง ๆ และการอบรมสั่งสอนและแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้ชาวบ้าน

1) บทบาทด้านการเป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ที่สักการบูชา

“ที่พึ่งทางใจ” หรือ “เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ” (spiritual anchor) เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์มาอย่างยาวนาน ซึ่งแต่ละบุคคลล้วนมีที่พึ่งทางใจที่แตกต่างกันตามความศรัทธาและความเชื่อของตน ดังที่ University of Wisconsin, Department of Family Medicine and Community Health (2019, p. 1) อธิบายว่า *“A spiritual anchor can be many things. It may be an object . . . It may be a song or poem. It may also be a meditation practice. For those who are religious, it may be a religious symbol or object, such as a cross, or a specific prayer”* จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอาจมีหลายรูปแบบทั้งสิ่งของ เพลง การทำสมาธิ หรือวัตถุสัญลักษณ์ของศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่าการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทสำคัญในการช่วยเป็นที่พึ่งทางใจและปกป้องคุ้มครองผู้ที่สักการบูชา 3 ประเด็นหลัก

ประเด็นแรก เจ้าพ่อไตเสี้ย เป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองชาวบ้าน และทหารในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังจะเห็นได้ว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบบ่อยครั้ง ทำให้ผู้คนที่อาศัยในพื้นที่แสวงหาที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองและสร้างขวัญกำลังใจให้ตนเองดำรงชีวิตและทำหน้าที่ได้อย่างปลอดภัย การบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง เป็นทางเลือกหนึ่งที่ชาวบ้านและทหารในพื้นที่ใช้เป็นที่พึ่งทางใจในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ณัฐพล พันธุ์ไพโรจน์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ธันวาคม 2566) ชาวไทยพุทธเชื้อสายจีนซึ่งรับราชการทหาร เล่าว่า *“. . . ขณะที่ไปนทหารอยู่จังหวัดนราธิวาส ผมจะพกเหรียญเจ้าพ่อไตเสี้ยติดตัวตลอดการปฏิบัติหน้าที่และนึกกล่าวขอพรในใจกับองค์เจ้าพ่อ เพื่อให้รู้สึกอุ่นใจว่าจะแคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายและเมื่อถึงวันงานวันสมโภชศาล ผมก็จะเข้าไปกราบไหว้ขอพรกับองค์เจ้าพ่อไตเสี้ย โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน”* เช่นเดียวกับที่ สมภพ ไพฑูรย์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2567) ชาวจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นลูกศิษย์เจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง เล่าว่า *“. . . ผมศรัทธาองค์เจ้าพ่อไตเสี้ย พกองค์จำลองเจ้าพ่อไตเสี้ย ปลอดภัยไม่มีอันตราย . . . แขนงองค์เจ้าพ่อไตเสี้ยเป็นเหรียญเนื้อโลหะ ลูกรศรัทธามาตั้งแต่ศาลเจ้าสร้าง เกือบ 40 ปี”*

ประเด็นต่อมา เจ้าพ่อไตเสีย เป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้เดินทาง โดยผู้คนนิยมนำวัตถุมงคลเจ้าพ่อไตเสียติดตัวไว้ขณะเดินทาง หรือมารับพรจากเจ้าพ่อไตเสีย ในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ ดังที่ สมภพ ไพฑูรย์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2567) เล่าว่า “. . .ผมก็นับถือเจ้าพ่อไตเสีย เป็นลูกศิษย์ ความศรัทธามันอยู่ที่ใจครับ ผมศรัทธาเจ้าพ่อไตเสีย เวลาเราไปไหนก็พกติดตัว. . .อภิหารก็มีอยู่ เคยเจอกับตัวเองมาแล้ว เวลาขับรถไปไหนทำท่าจะหลับ รถจะชน เหมือนมีคนมาเรียกมาปลุก มีคนเตือน”

นอกจากนี้ จากการลงพื้นที่ภาคสนามเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2567 ซึ่งเป็นวันตรุษจีน พบว่าพิธีลางของอาจารย์ช็อกง ผู้ที่ชาวบ้านนับถือในฐานะผู้เป็นอาจารย์ของเจ้าพ่อไตเสีย ขณะประทับทรงแทนเจ้าพ่อไตเสียท่านใดด้วยพรให้ทุกคนเดินทางปลอดภัยด้วย ไม่เพียงเท่านี้ จากการสำรวจข้อมูลในเพจเฟซบุ๊กของศาลเจ้า พบว่าศาลเจ้านิยมเขียนข้อความอวยพรผู้ที่มา สักการบูชาในเรื่องการเดินทางด้วย ดังข้อความเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2566 ที่ว่า “สวัสดิ์ วันอาทิตย์ สาธุชนเดินทางมาจากกรุงเทพฯขอให้เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ อากงคุ้มครอง ตลอดการเดินทางครับ” เช่นเดียวกับข้อความวันที่ 22 กันยายน 2566 ที่ว่า “ขอขอบคุณคณะ ทางมาเลเซียได้เดินทางมาร่วมทำบุญร่วมงานกับทางศาลเจ้าพ่อไตเสีย ขอให้อากงไตเสีย คุ้มครองเดินทางกลับปลอดภัยโดยสวัสดิภาพ” หรือข้อความวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2567 ที่ว่า “ท่านที่ปีซงปีนี้เข้าหาเหรียญอากงเก็บไว้บูชาปลอดภัยไว้ก่อนให้อากงคุ้มครองปลอดภัย ทุกการเดินทาง”

ประเด็นที่สาม เจ้าพ่อไตเสีย เป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองด้านอื่น ๆ ดังเช่น การปกป้องคุ้มครองในสถานการณ์โรคระบาด จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เจ้าพ่อไตเสียเป็นหนึ่งในที่พึ่งทางใจของชาวบ้านที่ คุ้มครองให้ปลอดภัยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว หรือแม้แต่การปกป้อง คุ้มครองในโอกาสอื่น ๆ เช่น คุ้มครองข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัด นราธิวาส ดังข้อความจากเพจเฟซบุ๊กศาลเจ้าพ่อไตเสีย บ้านกำแพง นราธิวาส (2565) ที่ระบุว่า “ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยามสายของวันนี้ . . .เป็นวาระมงคลที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นราธิวาส นายสนั่น พงษ์อักษร สักการะเจ้าพ่อไตเสีย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้า ขอบุญบารมีเจ้าพ่อไตเสียและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คุ้มครองป้องกัน ท่านผู้ว่าฯ และครอบครัว มีความสุข สวัสดิ์ สุขภาพแข็งแรง สมหวังดังปรารถนาและเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการบูชาเจ้าพ่อไตเสีย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในการปกป้องคุ้มครองหลากหลายบุคคล ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ ชาวบ้าน นักเดินทาง และ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้ น่าสนใจว่าบทบาทหน้าที่ของเจ้าพ่อไตเสีย บ้านกำแพง ที่ปกป้องคุ้มครองผู้ที่สักการบูชานั้นสอดคล้องกับลักษณะเด่นของตัวละครแห่งเจีย หรือหงอคงในเรื่อง ไซอิ๋ว อย่างยิ่ง ดังที่ สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์ อธิบายว่าการเดินทางของ พระถังซำจั๋งเพื่อไปอัญเชิญพระไตรปิฎก ณ ชมพูทวีป ระหว่างทางต้องเผชิญกับเหล่าปีศาจ ที่คอยเข้ามาขัดขวางอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ได้ศิษย์หงอคงและศิษย์ตนอื่น ๆ คอยอารักขาคู่มครอง

ให้การเดินทางสำเร็จลุล่วง (สุรสิทธิ์ อมรรณชิตศักดิ์, 2553, น. 13) อาจกล่าวได้ว่า บทบาทหน้าที่ด้านการเป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ที่สีกการบูชาของเจ้าพ่อไต่เสี้ย มีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* ด้วย

2) บทบาทด้านการให้ความหวังเรื่องความสำเร็จหรือสมหวังด้านต่าง ๆ

การบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง เป็นทางเลือกหนึ่งที่ผู้คนใช้เพื่อสร้างความหวังเพื่อชดเชยสิ่งที่ขาดแคลนในบริบทสังคมปัจจุบัน โดยนิยมขอพรและรับพรจากเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพงผ่านการบูชาเจ้าพ่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้งรูปแบบพิธีกรรมและวัตถุมงคล ด้วยหวังว่าจะสำเร็จหรือสมหวังด้านต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า การบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทสำคัญด้านการให้ความหวังเรื่องความสำเร็จหรือสมหวังด้านต่าง ๆ 4 ประเด็นหลัก

ประเด็นแรก เจ้าพ่อไต่เสี้ย ให้ความหวังเรื่องความสำเร็จด้านการเรียน เรื่องการเรียนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้คน การเรียนเป็นเส้นทางสู่อาชีพในอนาคต แต่กระนั้น ในปัจจุบันมีการแข่งขันเรื่องการเรียนรู้สูง นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนผู้ปกครองจำนวนหนึ่งในจังหวัดนราธิวาสและจังหวัดใกล้เคียงได้เดินทางไปสักการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง เพื่อขอพรและบนบานเพื่อให้ตนเองหรือลูกหลานประสบความสำเร็จด้านการเรียน ดังที่ สุวรรณ หวังสันติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ธันวาคม 2566) ผู้ดูแลศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ได้เล่าว่า *“มีคนหนึ่งที่อยู่สุโขทัยแม่เขาเป็นพยาบาล พ่อเขาเป็นรอง ผอ. โรงพยาบาล มาบนให้ลูกสอบหมอได้ แล้วก็ให้หัวหมู 9 หัว ก็คืนได้”*

ประเด็นที่สอง เจ้าพ่อไต่เสี้ย ให้ความหวังเรื่องความสำเร็จด้านการงาน เรื่องการงานนับว่าเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ เจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง เป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในจังหวัดนราธิวาสและละแวกใกล้เคียงเข้ามาสักการบูชา ขอพร บนบานให้ประสบความสำเร็จเรื่องการงานเป็นประจำ ดังที่ ทักษิณา (2539, น.18) ได้กล่าวถึงคำบอกเล่าของคุณสุวรรณ หวังสันติ เจ้าของศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง เกี่ยวกับการทำธุรกิจของบุคคลท่านหนึ่ง ความตอนหนึ่งว่า *“. . . ทำธุรกิจก็ติดขัดไปหมด มีเพื่อนได้แนะนำให้ไหว้องค์เทพไต่เสี้ย (แห่งเจีย) เขาจึงได้เดินทางมาราบไหว้บนบานและบูชาวัตถุมงคลของทางศาลเจ้าไปปรากฏว่าไม่กี่ปีธุรกิจที่เขาทำก็เจริญรุ่งเรือง ทำอะไรก็ไหลลื่น”*

ประเด็นที่สาม เจ้าพ่อไต่เสี้ย ให้ความหวังเรื่องโชคลาภ การแสวงหาโชคลาภหรือสิ่งดีที่ได้รับมาโดยไม่ได้คาดหมาย การขอโชคลาภกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เป็นวิธีการหนึ่งที่ชาวไทยนิยมปฏิบัติกัน เจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งที่ชาวบ้านในพื้นที่และผู้ที่เคยพรศรัทธานิยมขอโชคลาภเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางมาขอพร ด้วยตนเองที่ศาลเจ้าหรือเช่าบูชาวัตถุมงคลต่าง ๆ ที่ปลุกเสกจากศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย ดังตัวอย่างจากเพจเฟซบุ๊กศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง นราธิวาส (2566) ซึ่งเล่าเกี่ยวกับเรื่องโชคลาภที่เชื่อว่าเกิดจากการบูชาหน้าเต้ามงคลของศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ความตอนหนึ่งว่า

...ได้รับน้ำเต้าในวันเสาร์... เมื่อวานได้รับโทรศัพท์จากพี่ที่อยู่สวิส ซึ่งพี่คนนี้ติดต่อกับพี่ที่คืน... ทางเรอบอราคาไป พี่เขายังไม่โอเค พอเมื่อวานเขาโทรมาถามว่าตกลงจะขายเท่าไร... เราก็บอกว่าเราขายเท่านี้ (ซึ่งเราเคยขอออกงไว้วว่าให้พี่เขาตกลงตามราคาที่เรากำลังต้องการ) พี่เขาไม่ต่อสัปดาห์... ก่อนหน้านั้นเปอร์เซ็นต์ที่พี่เขาจะซื้อน้อยมาก ๆ... คิดว่าคงจะเป็นเพราะบารมีออกงนะคะ

อนึ่ง จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าในวันไหว้ขนมบัวลอย ผู้คนที่ศรัทธาในองค์เจ้าพ่อไตเสี้ย จะนำขนมบัวลอยมาถวายที่ศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง โดยการนำขนมบัวลอยใส่ถ้วย เมื่อถวายเสร็จแล้วต้องการที่จะไหว้เพื่อขอลานำขนมบัวลอยกลับไปรับประทาน ผู้เป็นร่างทรงขององค์เจ้าพ่อไตเสี้ยจะทำพิธีเสี้ยงทวย “บอกไปห่วย” โดยเฉพาะ “ห่วยมาเลเซีย” ตามคำเรียกร้องของเหล่าสานุศิษย์และชาวบ้านที่ต้องการตัวเลขเพื่อนำไปเสี้ยงโชค โดยการให้ช้อนโต๊ะตักขนมบัวลอยขึ้นมา จำนวน 4 ช้อน ซึ่งในแต่ละช้อนจะมีจำนวนเม็ดขนมบัวลอยไม่เท่ากัน เพื่อให้ชาวบ้านได้ตีความเลข ดังที่ ญัฐพล พันธุ์ไพโรจน์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ธันวาคม 2566) อธิบายว่า “. . . ที่ศาลของเรา บอกไปห่วยมาเลเซีย จากจำนวนเม็ดขนมบัวลอยในช้อนที่อาจารย์แะตักมา”

ประเด็นสุดท้าย เจ้าพ่อไตเสี้ย ให้ความหวังด้านสุขภาพ สุขภาพร่างกายนับเป็นเรื่องสำคัญ มนุษย์ทุกคนมุ่งหวังจะมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง แต่เมื่ออายุเพิ่มขึ้นร่างกายย่อมเสื่อมโทรม เกิดปัญหาสุขภาพและโรคต่าง ๆ นอกจากการรักษาทางวิทยาศาสตร์แล้วการรักษาด้วยวิธีการตามความเชื่อของชาวบ้านยังคงปรากฏให้เห็นในสังคมไทยการขอพรเรื่องสุขภาพ รวมถึงการรักษาโรค และการขับอวิชชาหรือล้างคุณไสยมนต์ดำกับเจ้าพ่อไตเสี้ยบ้านกำแพง เป็นวิธีการหนึ่งที่ชาวบ้านกำแพงหรือผู้ที่ศรัทธาเจ้าพ่อไตเสี้ยคุ้นเคยกัน ดังที่ สุวรรณ หวังสันติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ธันวาคม 2567) เล่าว่า “บางคน ก็เจ็บไข้ไม่สบาย. . . ถูกคุณสงคุณไสย ไม่ว่าจะเป็อิสลาม ไม่ว่าจะเป็ไทยพุทธ แล้วก็คนไทยเชื้อสายจีน ก็จะมาเอาน้ำมนต์ เอาไรไป ถามว่าเวลาประทักษิณรักษานี้ก็มีแต่น้อย ส่วนมากก็เอาน้ำมนต์ ให้ไปทิ้งกินทั้งอาบ. . .”

ประเด็นนี้ สอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าหึงเจ็ยเป็น “หมอมเทวดา” ที่มีอยู่ในสังคมไทย ดังที่ จรัสศรี จิรภาส (2547, น. 103-104) อธิบายว่า

ความเชื่อที่ว่าหึงเจ็ยเป็นหมอมเทวดาสามารถรักษาผู้ป่วยจากอาการเจ็บป่วยและโรคร้ายต่าง ๆ ได้นั้น พบเห็นได้จากศาลหึงเจ็ยหลายแห่งในเมืองไทย. . . ไซอิวได้กล่าวถึงบทบาทของหึงเจ็ยในการเป็นหมอมเทวดาสามารถรักษาโรคร้ายให้หายได้. . . แต่เข้าใจว่าคนไทยที่ยกย่องหึงเจ็ยเป็นหมอมเทวดาคงไม่ได้รับอิทธิพลจากเนื้อเรื่องในวรรณคดี น่าจะเป็นความเชื่อในเรื่องของภูตผี เทวดา. . . ซึ่งแพร่หลายอยู่เดิมในเมืองไทย

จะเห็นได้ว่าการประทับทรงหรือการรับน้ำหนักจากเจ้าพ่อไต่เสี้ยไปมีนัยสำคัญถึงการแสวงหาความหวังของชาวบ้านที่จะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยเจ้าพ่อไต่เสี้ยมีบทบาทสำคัญในการให้ความหวังในประเด็นดังกล่าวกับผู้ที่มาบูชาอย่างชัดเจน

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่สำคัญด้านการให้ความหวังหรือสมหวังด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ด้านการงาน และด้านการเรียน ตลอดจนด้านโชคลาภอย่างเห็นได้ชัด

3) บทบาทด้านการอบรมสั่งสอนและแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้ชาวบ้าน

บทบาทหน้าที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพงคือ บทบาทด้านการอบรมสั่งสอนและแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและคลายทุกข์ร้อนให้ชาวบ้าน มักจะปรากฏผ่านพิธีกรรมของศาลเจ้าโดยเฉพาะพิธีลงทรงหรือเข้าทรงพระสมุห์สรพวงษ์ ปณฺญาพล (2560, น. 33) อธิบายว่า “คนทรงเจ้า หรือ คนทรงหมายถึงบุคคลผู้สามารถติดต่อกับดวงวิญญาณได้ มีอำนาจมีความรู้ที่เป็นญาณทิพย์ รู้เหตุการณ์ล่วงหน้า มีความสามารถในการทำนายและการรักษาทางวิญญาณความรู้สึกที่อยู่นอกเหนือการรับรู้ เป็นความรู้ตัวหรือความรู้สึกต่อบทบาทบางอย่าง. . .”

จากการลงพื้นที่ภาคสนามในลักษณะสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมพิธีทรงเจ้าช่วงเทศกาลตรุษจีน เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 21.00 - 02.00 น. ณ ศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง พบว่าผู้ที่ทำหน้าที่เป็นร่างทรง คือ คุณสุวรรณ หวังสันติ หรือ “อาจารย์แอ๊ะ” เทพเจ้าองค์ที่มาสลงทรงในครั้งนี้ คือ “องค์ซือกง” หรือ “อาจารย์ซือกง” ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นอาจารย์ของเจ้าพ่อไต่เสี้ย ระหว่างที่ประทับทรงอาจารย์ซือกงได้กล่าวคำอบรมสั่งสอนและแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้กับลูกศิษย์ โดยกล่าวคำสอนเป็นภาษาจีน ทั้งนี้จะมีผู้ที่ช่วยทำหน้าที่เป็นล่ามแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยด้วย เพื่อให้ผู้ที่มาร่วมพิธีกรรมนั้นได้รับทราบและเข้าใจในสิ่งที่ท่านสื่อ ดังตัวอย่างคำสอนต่อไปนี้

...ปีใหม่นี้ ขอให้ทุกคนทุกอย่างราบรื่น และปลอดภัย เวลาจะทำงาน เวลาเดินทาง ให้ระวัง ให้รอบคอบ เวลาเจออะไรไม่ดี เราไม่ต้องไปยุ่งและไม่ต้องคิดไม่ดี แต่ถ้าเจอเรื่องดีให้คิดดีจะส่งผลดีกับตัวเรา ช่วงเดือน 7 วันขึ้น 10 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ อย่าเดินทางไกล คนที่เรียนหนังสืออยู่ ก็ให้ตั้งใจเรียน ขออย่าอีกครั้งว่า เวลาทำอะไรให้มีสติให้ระวังให้รอบคอบ เรื่องเงินให้คิดก่อนใช้เงิน

จากคำสอนข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีทั้งคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตน การดำเนินชีวิต ทั้งยังสอดแทรกคำทำนายเกี่ยวกับการเดินทางเพื่อเป็นแนวทางให้ลูกศิษย์วางแผนการเดินทางอย่างรอบคอบด้วย บทบาทนี้นับเป็นบทบาทสำคัญที่อยู่คู่กับศาสนสถาน ดังที่ ตัวน ลี เซิง และ บุญย้ง ไร่สุขสิริ (2543, น. 60) อธิบายว่า “วัดและศาลเจ้าจีนส่วนใหญ่จะเป็นที่สืบทอดและเผยแผ่คำสอนของศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ที่เน้นให้

คนทำความดีความชอบละเว้นจากการทำความชั่ว โดยให้เชื่อถือผลของการกระทำที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มุ่งเน้นให้คนมีศีลธรรมจรรยา ใช้คุณธรรมเป็นคำสั่งสอนต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้คนมีนิสัยอ่อนโยนมีเมตตา . . .”

นอกจากนี้ บทบาทนี้สอดคล้องกับ “บทบาทคติชนในการอบรมระเบียบสังคม ปลูกฝังค่านิยม และรักษาบรรทัดฐานทางพฤติกรรมให้สังคม” ซึ่งศิริพร ณ ถลาง (2552, น. 392) อธิบายไว้ว่า “สังคมสมัยก่อนได้อาศัยประเพณีบอกเล่าโดยผ่านกลไกของคติชนรูปแบบต่าง ๆ ในการอบรมระเบียบสังคม (socialization) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของสังคม ค่านิยม ที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี ทศนคติที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งไม่ดี ตลอดจนบรรทัดฐานทางพฤติกรรมและจริยธรรมของสังคม”

กล่าวได้ว่าการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ผ่านพิธีกรรมลงทรงซึ่งเป็นคติชนรูปแบบหนึ่ง มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนและแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้กับศิษย์เจ้าพ่อไตเสี้ยและชาวบ้านอย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่า การบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อปัจเจกบุคคลในเรื่องต่าง ๆ ผ่านการบูชาเจ้าพ่อในรูปแบบพิธีกรรมและวัตถุมงคล สะท้อนให้เห็นถึงเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ (supernatural being and powers) ที่คอยคุ้มครอง ให้ความหวัง รวมถึงอบรมชี้แนะชาวบ้านหรือผู้ที่เคารพนับถือนับว่ามีผลทางจิตใจต่อแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน

7.2.2 บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ต่อชุมชน

การบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง นอกจากจะมีบทบาทต่อปัจเจกบุคคลแล้วยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อชุมชน (community) ด้วย ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 285) ให้ความหมายคำว่า “ชุมชน” ไว้ว่า หมายถึง “หมู่บ้าน, กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน, ที่มีคนอาศัยอยู่มาก . . .” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 285) ดังนั้น บทบาทหน้าที่ต่อชุมชน จึงหมายถึง บทบาทต่อหมู่บ้านหรือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ในการศึกษาครั้งนี้หมายความว่า ชุมชนพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทย

จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า การบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชน โดยจำแนกได้เป็น 4 บทบาทย่อย ได้แก่ การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงอยู่ การสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในสังคมพหุวัฒนธรรม การให้ความบันเทิงและการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวท้องถิ่น

1) บทบาทด้านการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงอยู่

คำว่า “สืบทอด” หมายถึง “รับช่วงปฏิบัติต่อ . . .” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1239) การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี หมายถึง การรับช่วงวัฒนธรรมประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่นให้คงอยู่ในสังคมต่อไป การบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่

ด้านการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงอยู่ ทั้งประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนและวัฒนธรรมของชาวไทยท้องถิ่นได้ จำแนกได้ 2 ประเด็น

ประเด็นแรก การบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย มีบทบาทในการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน ดังเช่น การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีตามเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีน ถาวร ลิกขโกศล (2557, น. 6) อธิบายว่า “ทุกชาติย่อมมีเทศกาลเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประเพณี จีนก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นชาติเก่าแก่ มีมรดกอดีตส่งมรดกทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน เทศกาลจีนจึงมีมาก ไม่เว้นในแต่ละเดือน...” การบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทในการสืบทอดเทศกาลสำคัญต่างของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น “ตรุษจีน” ซึ่งนับว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ของชาวจีน ดังที่ ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ (2543, น. 40) อธิบายว่า “เทศกาลตรุษจีน...ถือเอา วันที่ 1 เดือนที่ 1 ของจีน เป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนจีน เป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นเทศกาลที่คนจีนได้หยุดพักผ่อนติดต่อกันนาน... ในระหว่างเทศกาลนั้น นอกจากไหว้พระและเจ้าแล้วคนจีนยัง นิยมไหว้บรรพบุรุษของครอบครัวที่ล่วงลับไปแล้ว และไปไหว้เทพเจ้าในวัดจีนและศาลเจ้าจีน...”

ในช่วงเทศกาลตรุษจีนที่ศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพงยังคงสืบทอดพิธีกรรมต่าง ๆ ในเทศกาลนี้อย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากมีชาวบ้านมาประกอบพิธีกรรมสักการะเจ้าพ่อโตเสี้ย ในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์องค์สำคัญที่ชาวบ้านเคารพนับถือซึ่งมีทั้งการบูชาในลักษณะพิธีกรรมส่วนตัว รวมถึงการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้า ดังเช่น พิธีไหว้สักการะเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง พิธีประทับทรงของอาจารย์ช็องซึ่งมาประทับทรงแทนเจ้าพ่อโตเสี้ย จะมาพูดคุยให้พรและให้คำแนะนำต่าง ๆ เป็นเสมือนการรับพรจากผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือในวันปีใหม่ของจีน

นอกจากนี้ ยังมีการสืบทอด “เทศกาลกินเจ” ด้วย การกินเจ หมายถึง การรับประทานอาหารที่ไม่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์ และผักบางชนิดที่มีกลิ่นฉุน เช่น กระเทียม กุยช่าย ผักชี ซึ่งต่างจากการกินมังสวิรัตที่สามารถรับประทานผักได้ทุกชนิด (ถาวร ลิกขโกศล, 2557, น. 6) เทศกาลนี้ตรงกับวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติจีน เป็นวันเทศกาลกินเจของชาวจีนในประเทศไทย ผู้กินเจจะสวมใส่ชุดสีขาวและจะต้องกินเจติดต่อกัน 10 วัน (ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, 2543, น. 39) จากการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง ไม่ได้จัดกิจกรรมกินเจ ในเดือน 9 แต่ยังคงสืบทอดเทศกาลกินเจไว้ โดยจัดรวมอยู่ในช่วงงานวันสมโภชศาลเจ้า ดังที่ พิไลวรรณ หวังสันติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2567) ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมของศาลเจ้าเป็นประจำทุกปี เล่าว่า “ที่ศาลไม่ได้จัดพิธีกินเจ ในเดือน 9 ค่ะ แต่ว่าในช่วงงานสมโภช ที่ศาลจะมีอาหารเจเลี้ยงทั้งตลอดงานค่ะ แล้วแต่ใครจะกินเจหรือจะไม่กินก็ได้ แต่ของที่นำมาไหว้ช่วงวันงานต้องเป็นของเจนะคะ...”

“ประเพณีทิ้งกระจาด” เป็นประเพณีสำคัญใน “เทศกาลสารทจีน” ซึ่งเป็นอีกอีกหนึ่งเทศกาลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน การทิ้งกระจาดเป็นการทำบุญทำทานให้แก่ดวงวิญญาณไร้ญาติ ดังที่ ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ (2543, น. 36) อธิบายว่า “การทิ้งกระจาดวันที่ 15 เดือนที่ 7 จันทรคติของจีน เป็นวันเทศกาลลงหยวน

คือวันสารทจีน. . . ชาวจีนนิยมจัดงานทิ้งกระจาดไปรยทานหรือการเช่นไหว้ดวงวิญญาณ ไม่มีญาติ เป็นการไปรยทาน แจกทานทั้งแก่สัมภเวสีและคนยากจนที่มีชีวิต นับเป็นเทศกาลที่มีความสำคัญยิ่งรองจากเทศกาลตรุษจีน วัฒนธรรมจีนให้ความสำคัญในเรื่องความกตัญญูเป็นอย่างมาก. . .” ศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง ยังคงสืบทอด “เทศกาลทิ้งกระจาด” ไว้จัดรวมอยู่ในช่วงวันงานวันสมโภชศาล ซึ่งจะมีการจัดพิธีกรรมอุทิศแด่วิญญาณไร้ญาติ และมีการแจกทาน เช่น ข้าวสารอาหารแห้ง ที่ศาลเจ้าด้วย

ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีการสืบทอด “เทศกาลไหว้ขนมบัวลอย” หรือ “เทศกาลตั้งโจย” ด้วย เทศกาลนี้ตรงกับวันที่ 22 หรือ 23 ธันวาคม ซึ่งตรงกับช่วงเดือน 11 ตามปฏิทินจีนเป็นเทศกาลสำคัญ คือ เป็นวันปีใหม่ที่เก่าที่สุดของจีน นิยมเรียกว่า “ตงเจีย” ในภาษาจีนกลาง และ “ตั้งโจยยะ” ในภาษาจีนแต้จิ๋ว วันนี้เป็นวันที่เรียกกันว่า “วันเหมายัน” (ตงจื่อ) เป็นจุดสูงสุดของฤดูหนาว กลางคืนยาวสุด กลางวันสั้นสุด โลกได้รับไอเย็นสูงสุด ตะวันอ้อมข้าวไปทางใต้มากที่สุด เงาแดดยาวที่สุด คนสมัยก่อนเรียกเทศกาลนี้ว่าสารทขนมอี (ถาวร ลิกซโกศล, 2557, น. 90) เทศกาลนี้ผู้คนจะนิยมปั้นขนม “ขนมอี” หรือขนมบัวลอย ดังที่ อภัสนันท์ ลลิตเจริญวงศ์ (2561, น. 11) อธิบายว่า “เทศกาลไหว้ขนมบัวลอย. . . ผู้คนจะปั้นและกินขนมที่มีลักษณะคล้ายขนมบัวลอยของไทย. . . ซึ่งทำจากแป้งและต้มกับน้ำเชื่อม เพื่อเพิ่มความอบอุ่น ให้แก่ร่างกาย. . . อีกทั้งยังเชื่อว่าเป็นมงคลเพราะอายุเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งปี” จากการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง ยังมีการสืบทอดเทศกาลดังกล่าวนี้ไว้ โดยพบว่าทางศาลเจ้า และชาวบ้านบ้านกำแพง ได้นำขนมประเพณีอย่างขนมอีหรือขนมบัวลอย รวมถึงอาหาร และขนมมงคลอื่น ๆ มาถวายบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ยที่ศาลเจ้า

นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสืบทอด “เทศกาลเทวสมภพ” ซึ่งเป็นเทศกาลสำคัญ ประจำศาลเจ้าจีนอีกด้วย ต้วน ลี เชน และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ (2543, น. 41) กล่าวว่า “เทศกาลวันเกิด-วันบรรลุนิติภาวะของเทพเจ้า ทุกศาลเจ้าจะมีเทพประธานที่เป็นที่นับถือ เมื่อถึงวันเกิดหรือวันบรรลุนิติภาวะของเทพเจ้าประจำศาล ศาลเจ้านั้นก็จะมีพิธีไหว้อย่างมโหฬาร”

ศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง สืบทอดเทศกาลเทวสมภพมาอย่างต่อเนื่อง ดังเห็นได้จาก ศาลเจ้าจัดงานวันสมโภชศาลอย่างยิ่งใหญ่ เป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันเกิดขององค์เจ้าพ่อโตเสี้ย วันที่ 16 เดือน 8 ตามปฏิทินจันทรคติจีน พ.ศ. 2566 ตรงกับวันที่ 30 กันยายน 2566 พลาธิป อนันตยะ (2551, น. 81) อธิบายถึงวันที่ 16 เดือน 8 ไว้ว่า เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันสะสมบารมี” หรือวันเฉลิมฉลองพระโตเสี้ย เนื่องจากเป็นวันที่หั่งเจียสะสมบารมีครบ 1 ปี หรือก็คือวันที่ท่านอัญเชิญพระไตรปิฎกที่ชมพูทวีปได้สำเร็จบรรลุนิติภาวะพระอรหันต์นามว่า ‘โตเสี้ยสุดใจ’ ” ช่วงนี้ศาลเจ้าจะจัดพิธีกรรมและกิจกรรมจำนวนมาก เพื่อบูชาหรือถวายแด่องค์เจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง ทั้งยังเป็นการฉลองและแสดงถึงความศรัทธาของเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง ดังเช่น พิธีไหว้สักการะเจ้าพ่อโตเสี้ย พิธีแห่เกี้ยวหรือพิธีออกเกี้ยวลุยน้ำซึ่งเป็นพิธีกรรมสำคัญของงานนี้ ศาลเจ้าจะอัญเชิญเจ้าพ่อโตเสี้ย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ประจำศาลเจ้าประทับบนเกี้ยวสีแดง (คานหามของจีน) โปรดสาธุชน

ตามท้องถนนและลู่หน้าบริเวณบึงใกล้กับศาลเจ้า รวมถึงพิธีกรรมและกิจกรรมอื่น ๆ เช่น พิธีลุยไฟ พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีเทกระเจาด การถือศีลกินเจ ตลอดจนการประมูลวัตถุมงคล

ศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านท่าแพ มุ่งมั่นที่จะสืบทอดประเพณีปฏิบัติต่าง ๆ อย่างจริงจัง ดังข้อความจากเพจเฟซบุ๊กของศาลเจ้าที่ระบุว่า “ไม่ว่าพิธีกรรมลุยไฟหรือขึ้นบันไดมิดทุก ๆ พิธีกรรมยังคงพิธีกรรมโบราณไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ดูกัน” (ศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านท่าแพ นราธิวาส, 2566)

ประเด็นที่สอง การบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านท่าแพ มีบทบาทในการ สืบทอด วัฒนธรรมของชาวไทยท้องถิ่นได้ ภาคใต้นั้นมีวัฒนธรรมต่าง ๆ อันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสืบทอดต่อกันมารุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ ในงานสมโภชศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านท่าแพ จะมีการนำการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้มาแสดงถวายเจ้าพ่อไต่เสี้ย และเพื่อความสนุกสนาน ดังเช่นที่ สุวรรณ หวังสันติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ธันวาคม 2566) เล่าว่า “โนรา ก็มีมาแสดง งานสมโภชของไต่เสี้ย เพื่อความสนุกสนานของคนที่มาร่วมงาน เช่นเดียวกับที่ พิไลวรรณ หวังสันติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2567) เล่าว่า “เมื่อกี๋ปีก่อนนั้นมีการเวียนครกคะ ที่จะมียะโยะ โยะ โยะ รู้สึกว่าหนึ่งทะเลงก็มียะ แล้วแต่ปีคะ”

จะเห็นได้ว่าการแสดงพื้นบ้านสำคัญซึ่งมักจะอยู่คู่กับงานของเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านท่าแพ คือ โนรา หนึ่งทะเลง รวมถึงรำวงเวียนครก ซึ่งอาจจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละปี การแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ นี้ นับเป็นวัฒนธรรมที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวไทยท้องถิ่นได้มายาวนาน มักจะใช้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ และเพื่อสร้างความบันเทิงในงานพิธีต่าง ๆ ทั้งงานมงคลและงานอวมงคลในท้องถิ่นภาคใต้ ดังนั้น การจัดการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยท้องถิ่นใต้ในงานของศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านท่าแพ จึงนับว่ามีบทบาทด้านการสืบทอด วัฒนธรรมของชาวไทยท้องถิ่นใต้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

2) บทบาทด้านการสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในสังคมพหุวัฒนธรรม

คำว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” (multicultural society) หมายถึง “สังคมที่มีประชากร ตั้งแต่สองกลุ่มวัฒนธรรมขึ้นไป แต่ละกลุ่มจะมีลักษณะวัฒนธรรมเป็นของตนเองมีอัตลักษณ์ และชุมชนของตนเอง แต่ในบางครั้งอาจมีลักษณะที่ซ้อนทับกันระหว่างกลุ่ม” (แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2549, น. 25) สังคมจังหวัดนราธิวาสเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมด้านความหลากหลายทางศาสนา ประชากรในจังหวัดนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 82 ศาสนาพุทธร้อยละ 17 ศาสนาคริสต์และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 1 มีมัสยิด 676 แห่ง วัด 79 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 5 แห่ง (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนราธิวาส, 2564, น. 5)

แม้สังคมในพื้นที่นี้จะมีผู้คนหลากหลายกลุ่มซึ่งทำให้มีวัฒนธรรมหรือวิถีปฏิบัติต่างกัน แต่กระนั้นยังมีตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งแสดงถึงความเข้มแข็งและสามัคคีปรองดองกันของผู้คนในพื้นที่ ดังเห็นได้จากเมื่อศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านท่าแพ จัดกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะงานวันสมโภชศาลเจ้า ซึ่งมีกิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ จำนวนมาก จะต้องอาศัยความร่วมมือและการช่วยเหลือกันจากผู้คนหลากหลายฝ่าย ตั้งแต่เจ้าของศาลเจ้า

คณะกรรมการของศาลเจ้า หน่วยงานในท้องถิ่น ตลอดจนชาวบ้านซึ่งนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดงาน

งานวันสมโภชศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ใน พ.ศ. 2566 มิได้จัดขึ้นได้จากศาลเจ้าเพียงฝ่ายเดียว แต่จากปாயประชาสัมพันธ์การจัดงานพบว่างานนี้มีผู้สนับสนุนต่าง ๆ ในจังหวัดเป็นจำนวนมาก เช่น รองสภาเทศบาลเมืองสุโข-ลก สมาชิกสภาเทศบาลสุโข-ลก ตลอดจนหน่วยงานเอกชน ส่วนชาวบ้านที่มาช่วยงานมิได้มีเพียงชาวพุทธหรือผู้ที่นับถือเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง เท่านั้น แต่มีผู้ที่นับถือศาสนาอื่นอย่างศาสนาอิสลามมาช่วยงานเป็นประจำ ดังที่ สุวรรณ หวังสันติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ธันวาคม 2566) เล่าว่า “ตรงนี้มีแต่อิสลามหมด มีแค่เราที่เป็นพุทธ ไม่มีความขัดแย้งนะ เวลาไปไหน มีงานอะไร เขาก็มาช่วย มาตัดหญ้า” หรือในช่วงเทศกาลสำคัญอย่างตรุษจีนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัด ดังเช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาสก็ได้เดินทางมาร่วมสักการะเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพงด้วย จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจกันของทุกภาคส่วน ผู้คนต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แม้จะเป็นส่วนเล็ก ๆ แต่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความสามัคคีของผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ได้

3) บทบาทด้านการให้ความบันเทิง

การบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่อีกประการหนึ่ง คือ บทบาทด้านการให้ความบันเทิง ปรากฏผ่านพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้า โดยเฉพาะงานสมโภชศาลเจ้า ซึ่งมีการให้ความบันเทิง ความรื่นเริงให้แก่คนที่มาเข้าร่วมพิธีด้วย ดังเช่น ความบันเทิงจากการแสดงพื้นบ้าน ประภาศรี อังกูล และคณะ (2557, น. 292) อธิบายความหมายของการแสดงพื้นบ้านว่าหมายถึง “การละเล่นรื่นเริงหรือมหรสพซึ่งจัดแสดงเพื่อความสำเร็จอารมณ์ของผู้เล่นแต่เน้นที่ผู้ชมเป็นสำคัญ มีผู้แสดง หรือคณะผู้แสดงเป็นฝ่ายให้ความบันเทิงหรืออาจร่วมกันทั้งสองฝ่าย. . .”

งานวันสมโภชศาลเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพง ศาลเจ้าได้จัดให้มีการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นใต้ ดังเช่น โนราหนังตะลุง และรำวงเวียนครก นับว่าเป็นการแสดงของชาวไทยท้องถิ่นใต้ที่ให้ความเพลิดเพลินและความบันเทิงกับผู้ที่มาร่วมงาน และช่วยให้บรรยากาศภายในงานสนุกสนานมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการแสดงของชาวไทยเชื้อสายจีน ดังเช่น การเชิดสิงโต ด้วยกระบวนการของการเชิดสิงโตทั้งดงาม รวมถึงเสียงและจังหวะจากเครื่องดนตรีประกอบการเชิดสิงโตที่อึกทึก การเชิดสิงโตจึงสร้างความสนุกสนานความบันเทิงให้กับผู้คนได้เป็นอย่างมาก

กล่าวได้ว่า การบูชาเจ้าพ่อไต่เสี้ย บ้านกำแพงนั้น มิได้มีบทบาทหน้าที่เพื่อแสดงความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพียงเท่านั้น หากยังมีบทบาทในการให้ความบันเทิงจากการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยท้องถิ่นใต้และการแสดงพื้นบ้านของชาวไทยเชื้อสายจีนด้วย

4) บทบาทด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวท้องถิ่น จังหวัดนราธิวาส เป็นจังหวัดที่สำคัญทางเศรษฐกิจแห่งหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากมีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศมาเลเซีย ทำให้มีนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวมาเลเซียเดินทางเข้ามาจับจ่ายใช้สอย และยังคงเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัด

จังหวัดนราธิวาสนั้นมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญจำนวนมาก ดังปรากฏในคำขวัญประจำจังหวัดว่า “ทักษิณราชตำหนัก ชนรักศาสนา นราทัศน์เพลินตา ปาโจตรึงใจ แหล่งใหญ่แร่ทอง ลองกองหอมหวาน” จากคำขวัญข้างต้น ปรากฏสถานที่สำคัญในจังหวัดหลายแห่ง เช่น พระราชตำหนักทักษิณราชนิเวศ หาดนราทัศน์ น้ำตกปาโจ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าชาวนราธิวาสรักศาสนาด้วย จะเห็นว่าจังหวัดนราธิวาสมีศาสนสถานจำนวนมาก ดังเช่น มัสยิดกลางจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นศาสนสถานของชาวมุสลิม วัดเขากง ซึ่งเป็นศาสนสถานของชาวพุทธ ศาลเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะ รวมถึงศาลโก้วเล้งจี ซึ่งเป็นศาสนสถานของชาวพุทธเชื้อสายจีน

ศาลเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย บ้านกำแพง นับเป็นศาสนสถานและสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดนราธิวาส โดยศาลเจ้าแห่งนี้ได้รับการจัดให้อยู่ในฐานข้อมูลการท่องเที่ยว 5 จังหวัดชายแดนได้ร่วมกับศาลเจ้าอื่น ๆ (ศรีธนา บุนนาค, 2567) การบูชาเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย บ้านกำแพง นับว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวท้องถิ่นด้วย ดังจะเห็นว่าที่ผ่านมาศาลเจ้าแห่งนี้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาสักการบูชาเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ยทั้งช่วงในและนอกเทศกาล โดยเฉพาะงานวันสมโภชศาลเจ้า และเทศกาลตรุษจีน จะมีนักท่องเที่ยวร่วมพิธีกรรมและกิจกรรมเป็นประจำทุกปี

จากการสำรวจข้อมูล พบว่ามีผู้ที่ศรัทธาองค์เจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศเดินทางมาสักการบูชาเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย บ้านกำแพง ดังที่เพจเฟซบุ๊กศาลเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย บ้านกำแพง นราธิวาส รายงานไว้เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2566 ว่า “ขอขอบคุณคณะทางมาเลเซียได้เดินทางมาร่วมทำบุญร่วมงานกับทางศาลเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ยขอให้อากงโต๊ะเสี้ยคุ้มครองเดินทางกลับปลอดภัยโดยสวัสดิภาพ” ทั้งยังสอดคล้องกับคำบอกเล่าของ สุวรรณหวังสันติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ธันวาคม 2566) ที่เล่าว่า “. . .สมัยก่อน ๆ คนมาเยอะที่นี่พอเหตุการณ์บ้านเมืองที่ว่ามี โป้ง ๆ ดุ่ม ๆ มานั่น ก็เจียบ เพราะเขากลัว. . .คนที่มาที่นี่จะมีพวกมาเลเซียอะไรเข้า มารถบัส ล่าสุดก่อนงานมาจากแถว K.L. (กรุงกัวลาลัมเปอร์) มาเลเซียบ้างอะไรบ้าง มีป้ายสีดำข้างนอกเป็นสีอ่อนเป็นรายชื่อของผู้บริจาคก็มาให้เห็นแหละ ที่จะสร้างนิยามว่าทุนนั้นมาจากไหน ก็มาจากทางมาเล. . .”

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าศาลเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย บ้านกำแพง มีความผูกพันกับชาวมาเลเซียด้วย โดยมีชาวมาเลเซียเคารพศรัทธาเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ยและบริจาคเงินให้ศาลเจ้า ทั้งยังมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจากกรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียเพื่อมาสักการะเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย ที่ศาลเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย บ้านกำแพงด้วย เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาสักการบูชาเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย ย่อมทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ เกิดรายได้กับธุรกิจห้างร้านต่าง ๆ ทั้งรายใหญ่และรายย่อย เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้า เป็นต้น

นอกจากนี้ การบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง ยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวท้องถิ่นผ่านการให้เช่าบูชาวัตถุมงคลต่าง ๆ ที่ปลุกเสกขึ้นจากศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพงด้วย จากการศึกษาค้นคว้ามีทั้งการให้เช่าบูชาวัตถุมงคลที่ศาลเจ้า รวมถึงการบูชาผ่านช่องทางออนไลน์ของศาลเจ้า คือ เฟซบุ๊ก “ศาลเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง นราธิวาส 陶公府甘烹村大聖宮” และกลุ่มเฟซบุ๊กสาธารณะ “สานุศิษย์เจ้าพ่อโตเสี้ยบ้านกำแพง นราธิวาส (ศาลเจ้าต้าเซ็งกง 大聖宮)” เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาเจ้าพ่อโตเสี้ยได้เช่าบูชาอย่างสะดวก โดยรายได้นั้นจะนำมาบูรณะศาลเจ้าที่ทรุดโทรมด้วย

บทบาทด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวท้องถิ่นของการบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง สอดคล้องกับที่ ด่วน ลี เชน และ บุญยิ่ง ไร่สุขสิริ (2543, น.57) ได้อธิบายว่า “กิจกรรมทางด้านศาสนาของศาลเจ้าย่อมส่งผลต่อเศรษฐกิจอย่างแน่นอน . . . วัดจีนและศาลเจ้าจีนนั้นโดยทั่ว ๆ ไป มักมีร้านขายเครื่องกระดาษและสิ่งของเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับศาสนา และการไหว้เจ้า ซึ่งเป็นธุรกิจชนิดหนึ่ง . . . ยังไม่นับรวมถึงเงินหมุนเวียนในระบบที่ใช้ไปในการทำบุญไหว้เจ้าและการบริจาคเพื่อการกุศลอื่น ๆ ที่เป็นจำนวนไม่น้อย . . .”

จะเห็นได้ว่า การบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่ด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวท้องถิ่น จากการร่วมพิธีกรรมในช่วงเทศกาลสำคัญอย่างงานสมโภชศาล และเทศกาลตรุษจีน รวมถึงการเช่าบูชาวัตถุมงคลของเจ้าพ่อโตเสี้ย อันจะทำให้เกิดการสร้างรายได้ และการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจชุมชนบ้านกำแพงและในจังหวัดนราธิวาส

จะเห็นได้ว่า การบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง นอกจากจะมีบทบาทหน้าที่ต่อบัจเจกบุคคลแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญต่อบัจเจกชุมชนผ่านการบูชาเจ้าพ่อในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย ทั้งในรูปแบบของพิธีกรรมและวัตถุมงคล บทบาทต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมของจังหวัดนราธิวาสซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี สร้างความเข้มแข็งและความสามัคคี ให้ความบันเทิง ตลอดจนกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง โดยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ของคตินชน ทำให้ทราบว่า การบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทสำคัญอันหลากหลายทั้งต่อบัจเจกบุคคลและต่อชุมชน บทบาทต่าง ๆ นี้ล้วนเป็นเครื่องยืนยันความสำคัญของการบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ยในฐานะคตินชนอย่างหนึ่ง ซึ่งดำรงอยู่ได้ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทยตราวจนถึงปัจจุบัน

8. สรุปและอภิปรายผล

บทความวิจัยนี้ใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ของคตินชนของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อโตเสี้ย บ้านกำแพง ในฐานะความเชื่อในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของประเทศไทย

ผลการวิจัยพบบทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ยบ้านกำแพง 2 บทบาทหลัก บทบาทแรก คือ **บทบาทต่อปัจเจกบุคคล** จำแนกได้ 3 บทบาทย่อย ได้แก่ 1) บทบาทด้านการเป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ที่สักการบูชา ทั้งการปกป้องคุ้มครองชาวบ้านและทหารพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปกป้องคุ้มครองผู้เดินทาง และปกป้องคุ้มครองด้านอื่น ๆ 2) บทบาทด้านการให้ความหวังเรื่องความสำเร็จหรือสมหวังด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียน การงาน สุขภาพ และโชคลาภ 3) บทบาทด้านการช่วยอบรมสั่งสอนและแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้ชาวบ้าน บทบาทที่สอง คือ **บทบาทต่อชุมชน** จำแนกได้ 4 บทบาทย่อย ได้แก่ 1) บทบาทด้านการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงอยู่ ทั้งวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน และวัฒนธรรมของชาวท้องถิ่นได้ 2) บทบาทด้านการสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในสังคมพหุวัฒนธรรม 3) บทบาทด้านการให้ความบันเทิง 4) บทบาทด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่าการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง มีบทบาทหน้าที่สำคัญทั้งบทบาทหลักและบทบาทแฝง โดยบทบาทหลัก คือ บทบาทด้านการช่วยเป็นที่พึ่งทางใจเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ที่สักการบูชา การให้ความหวังเรื่องความสำเร็จหรือสมหวังด้านต่าง ๆ รวมถึงการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน ส่วนบทบาทอื่น ๆ นับเป็นบทบาทแฝง นอกจากนี้ บทบาทต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ในองค์รวมล้วนมีส่วนสำคัญในการรักษาเสถียรภาพให้วัฒนธรรมในสังคมทั้งสิ้น สอดคล้องกับที่ วิลเลียม บาสคอม (William Bascom) รวมบทบาทหน้าที่ของคติชนทั้ง 4 บทบาทสำคัญ ได้แก่ ให้ความเพลิดเพลิน ยืนยันความสำคัญของพิธีกรรมให้การศึกษา และรักษาปทัสถานของสังคม เป็นบทบาทเดียว คือ *“บทบาทในการรักษาเสถียรภาพของวัฒนธรรม (Maintain the stability of culture)”* (สุกัญญา สุจนายา, 2548, น. 6)

นอกจากนี้ สังเกตได้ว่าการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง จะมีความเกี่ยวข้องกับบริบทสังคมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย เห็นได้จากการที่มีทหารในพื้นที่ใต้เดินทางมาสักการบูชาและเช่าบูชาวัตถุมงคลที่ปลุกเสกโดยศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ใช้พกติดตัวเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจในขณะปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ การบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพงยังมีความเกี่ยวข้องกับประเทศมาเลเซียในหลากหลายประเด็น เนื่องด้วยปัจจัยด้านที่ตั้งของจังหวัดนราธิวาสซึ่งติดกับประเทศมาเลเซีย ดังเช่น ชาวมาเลเซียเดินทางมาบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ยบ้านกำแพงเป็นประจำ นอกจากนี้ การตีความเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรมของศาลเจ้าเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงโชค “ห่วยมาเลเซีย” ด้วย ดังเช่น การ “ตีเลข” จากขนมบัวลอย

การบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง นับเป็นการผลิตซ้ำตัวละครสำคัญจากวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* คือ ซุนหงอคง หรือ หังเจีย โดยเป็นการนำอนุภาคตัวละคร “ลิงวิเศษ” (magic monkey) อย่างหังเจีย ในวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* มาเป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้คนนำหังเจียมาเป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ส่วนหนึ่งมาจากตัวละครหังเจียในวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* เป็น “ลิงวิเศษ” ที่มีอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ จึงเกิดการบูชาหังเจียขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลและหวังจะได้รับพรจากลิงวิเศษ ดังที่ ฟลาธิป อนันตยะ (2551, น. 63) อธิบายว่า

... การบูชาแห่งเจียเป็นเทพเจ้า เกิดจากความศรัทธาในคุณลักษณะของ
แห่งเจียในไซอิว... เนื่องจากแห่งเจียในไซอิวนั้นมีความสามารถในการปราบ
ปีศาจ รักษาโรคภัย และมีอิทธิฤทธิ์อื่น ๆ อีกมาก... บวกกับในจีนเอง
ก็มีความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาลึงมาแต่เดิมอยู่แล้ว ชาวจีนจึงนำทั้งสองอย่างนี้
มาผนวกเข้าด้วยกันจนแห่งเจียในนิยายกลายเป็นเทพเจ้าจริง ๆ

อนุภาค “ลึงวิเศษ” อย่างแห่งเจียในวรรณกรรมเรื่อง ไซอิว มักจะปรากฏควบคู่กับ
“ของวิเศษ” (magic object) โดยแห่งเจียมีของวิเศษจำนวนมาก เช่น รองเท้าวิเศษ เกราะวิเศษ
กระบองวิเศษ หมวกวิเศษ และพาหนะเมฆวิเศษ เมื่อมีการบูชาแห่งเจียจะใช้รูปปั้นองค์เทพเจ้า
แห่งเจียเป็นสัญลักษณ์หลักในพิธีกรรม รูปลักษณะขององค์เทพเจ้าแห่งเจียที่ศาลเจ้าพ่อไต่เสี่ย
บ้านกำแพง ปรากฏของวิเศษต่าง ๆ ตามที่กล่าวในวรรณกรรมเรื่อง ไซอิว อย่างชัดเจน
จะเห็นได้ว่าแม้รูปปั้นองค์แห่งเจียทั้งสามองค์จะมีลักษณะและอิริยาบถแตกต่างกัน แต่ทุกองค์
ล้วนปรากฏของวิเศษของแห่งเจียในวรรณกรรมแทบทั้งสิ้น ดังเช่น องค์แห่งเจียในศาลเจ้า
ทั้งสามองค์สวมชุดเกราะ สององค์ถือกระบองวิเศษ และหนึ่งองค์ยืนบนเมฆวิเศษ

อย่างไรก็ตาม เจ้าพ่อไต่เสี่ย บ้านกำแพง ยังมีรูปลักษณะที่ต่างจากตัวละครแห่งเจีย
ในวรรณกรรม คือ การประดับองค์เทพเจ้าด้วยเครื่องบูชาต่าง ๆ อันได้แก่ ผ้าสีทองใช้คลุม
ด้านหลัง ผ้าแพรสีแดงและสีเหลืองใช้ผูกกับกระบองวิเศษ สร้อยลูกประคำพวงมาลัยสองชาย
ใช้แขวนคล้องคอ การแต่งองค์ทรงเครื่ององค์แห่งเจียนี้ มิได้เกิดขึ้นจากทางศาลเจ้า แต่เกิดจาก
ผู้ศรัทธานำมาถวาย เป็นการแสดงถึงความศกดิ์สิทธิ์ขององค์เทพเจ้าแห่งเจีย และนับเป็น
ส่วนหนึ่งที่ทำให้แห่งเจียในศาลเจ้าพ่อไต่เสี่ยแตกต่างจากตัวละครในวรรณกรรม กลายเป็นองค์
เทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์อย่างสมบูรณ์

แม้ศาลเจ้าพ่อไต่เสี่ย บ้านกำแพง ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองนราธิวาส กว่า 15 กิโลเมตร
เส้นทางเข้าไปศาลเจ้าค่อนข้างไกลและคดเคี้ยว ช่วงเวลากลางคืนตลอดเส้นทางนั้นมีแสงสว่าง
ไม่มากนัก แต่น่าสนใจว่ายังมีผู้ศรัทธาจำนวนมากที่ตั้งใจเดินทางเข้าไปยังศาลเจ้าเพื่อสักการะ
เจ้าพ่อไต่เสี่ยโดยตรง ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ ดังเช่น ความศรัทธา
ส่วนบุคคลที่มีต่อองค์เจ้าพ่อไต่เสี่ยหรือแห่งเจีย เป็นความศรัทธาอันแรงกล้าที่สืบทอด
ต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะความศรัทธาของชาวไทยพุทธเชื้อสายจีนทั้งในและนอกพื้นที่
สาเหตุประการต่อมา คือ ความศรัทธาและการเป็นที่รู้จักของร่างทรงขององค์เจ้าพ่อไต่เสี่ย
บ้านกำแพง กล่าวคือ คุณสุวรรณ หวังสันติ (อาจารย์แ๊ะ) ร่างทรงองค์เจ้าพ่อไต่เสี่ย บ้านกำแพง
เป็นที่รู้จักของผู้คนและมีสานุศิษย์เป็นจำนวนมาก เนื่องจากท่านยังเป็นร่างทรงของศาลเจ้าแม่
โต๊ะโม๊ะอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งศาลเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะเป็นศาลเจ้าเก่าแก่ ตั้งอยู่ที่อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัด
นราธิวาส ใกล้ชายแดนประเทศมาเลเซีย มีผู้ร่วมพิธีกรรมของศาลจำนวนมากทั้งชาวไทย
และชาวมาเลเซีย ด้วยเหตุนี้ทำให้สานุศิษย์จำนวนหนึ่งจากศาลเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะที่รู้จักคุณสุวรรณ
เดินทางมาสักการบูชาเจ้าพ่อไต่เสี่ย บ้านกำแพง

ไม่เพียงเท่านั้น อาจเกิดจาก เรื่องเล่าอัศจรรย์หรืออภินิหารต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์ของผู้ที่เคารพบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ทั้งเรื่องเล่าที่เล่าต่อกันมาแบบมุขปาฐะหรือได้รับการบันทึกไว้ในเอกสาร นับเป็นเรื่องเล่าเสริมความศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้ผู้คนศรัทธาและบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพงมากขึ้น นอกจากนี้ การเปิดช่องทางสื่อสารออนไลน์ของศาลเจ้าและสาธุศิษย์เจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ยังเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้คนรู้จักเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพงมากขึ้น โดยศาลเจ้าได้เผยแพร่เรื่องราวและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาลเจ้าในเพจเฟซบุ๊กที่ใช้ชื่อว่า “ศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง นราธิวาส 陶公府 甘烹村大聖” มีจำนวนผู้ติดตามมากกว่า 2,400 คน ทั้งยังมีกลุ่มเฟซบุ๊กสาธารณะที่ใช้ชื่อกลุ่มว่า “สาธุศิษย์เจ้าพ่อไตเสี้ยบ้านกำแพง นราธิวาส (ศาลเจ้าต้าเซ็งกง 大聖宮)” ซึ่งมีจำนวนสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1,200 คน กลุ่มนี้ระบุว่าตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ “เพื่อเผยแพร่บาร์มีเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง” ในกลุ่มมีผู้แบ่งปันเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพงจำนวนมาก นับเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีผู้ศรัทธาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพงเพิ่มขึ้น

แม้กระนั้น การดำรงอยู่ของศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองนราธิวาสยังต้องประสบกับปัญหาบางประการ เห็นได้จากผู้ที่เดินทางมาสักการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย ส่วนมากจะเป็นผู้ศรัทธาเจ้าพ่อไตเสี้ยที่ “ตั้งใจ” เดินทางมาสักการบูชาโดยตรง มิใช่ผู้ที่ “บังเอิญ” เดินทางผ่านมา ซึ่งนับเป็นข้อจำกัดประการหนึ่ง นอกจากนี้ การเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ย่อมส่งผลให้ผู้คนนอกพื้นที่จำนวนหนึ่งไม่มั่นใจเรื่องความปลอดภัย โดยเฉพาะในปีที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ผู้ที่เดินทางเข้ามาสักการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ยมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เดินทางมายังศาลเจ้าลดลงไปบ้าง แต่ศาลเจ้าและผู้คนในพื้นที่ยังคงร่วมกันบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ยเป็นประจำทุกปี

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ตำบลละลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ทำให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาตัวละครในวรรณกรรมเรื่อง *ไซอิ๋ว* อย่าง “เห้งเจีย” ซึ่งเดินทางไกลมาจากประเทศจีนสู่ดินแดนต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย กลายเป็นความเชื่อหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อพื้นที่ชายแดนใต้ของไทย ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าจังหวัดชายแดนใต้ไม่ได้มีเพียงความเชื่อของชาวไทยมุสลิมเท่านั้น แต่ยังมี ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนด้วย เจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง นับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวมาเลเซีย ดังปรากฏหลักฐานจากการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ผ่านประเพณีพิธีกรรมและวัตถุมงคลต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่อยู่ในสภาวะข้ามชาติข้ามพรมแดนและดำรงอยู่ได้ในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลงตัว

9. ข้อเสนอแนะ

การศึกษามหาบทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ย (เห้งเจีย) ในงานวิจัยนี้มีขอบเขตของการศึกษาเพียงการบูชาเจ้าพ่อไตเสี้ยของศาลเจ้าพ่อไตเสี้ย บ้านกำแพง ตำบลละลุวอ

อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่ายังสามารถศึกษาบทบาทหน้าที่ของการบูรณาการเจ้าศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าจีนอื่น ๆ ในจังหวัดนราธิวาสได้ เช่น เจ้าแม่โต๊ะโม๊ะ ศาลเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะ ตำบลสุโงโก-ลก อำเภอสุโงโก-ลก ทั้งยังสามารถศึกษาบทบาทหน้าที่ของการบูรณาการเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ยหรือเหงเจียของศาลเจ้าจีนอื่น ๆ ทั่วประเทศได้เช่นกัน

นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ยังสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาต่อยอดด้านต่าง ๆ ได้ ทั้งด้านการศึกษา วัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยว ดังเช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่สัมพันธ์กับเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย (เหงเจีย) บ้านกำแพง ให้เข้มข้นมากขึ้น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลสำคัญ เนื่องจากศาลเจ้าและท้องถิ่นมีศักยภาพด้านทุนทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านความเชื่อ ทั้งยังมีระยะทางไม่ไกลจากประเทศมาเลเซียเหมาะสมที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง/References

- กศน.ตำบลกะลุวอ. (ม.ป.ป). *ประวัติตำบล/หมู่บ้าน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566, จาก https://kaluwonfe.blogspot.com/p/blog-page_404.html
- จรัสศรี จิรภาส. (2547). *แห่งเจีย (ฉีเทียนต้าเล็ง)* ลิงในวรรณกรรมที่กลายเป็นเทพเจ้า. มติชน. จังหวัดนราธิวาส. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดนราธิวาส พ.ศ. 2561-2564*. จังหวัดนราธิวาส.
- ถ้วน ลี เชิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขสิริ. (2543). *ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย*. คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.
- ติน. (2449). *ไซอิ๋ว เล่ม 1*. โสภณพิพรรฒนาการ.
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). *เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้*. มติชน.
- ทักษิณา. (2539). *วัตถุมงคลของศาลเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย (แห่งเจีย) บ้านกำแพง ต.กะลุวอ อ.เมือง จ.นราธิวาส*. *นิตยสารลานโพธิ์*, 22(712), 16-18.
- ประภาศรี อึ้งกุล, เตชา สีตูกา, รุ่งนภา อริยะพลปัญญา, และ สุนันทา คันธานนท์. (2557). *การศึกษามุมปัญญาท้องถิ่น การแสดงพื้นบ้านราวเงียนครก กรณีศึกษา ตำบลนาพละ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง*. ใน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, *การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4* (น. 291-499). ม.ป.ท. https://cscd.kku.ac.th/uploads/proceeding/070714_160516.pdf
- พระสมุห์สุรพงษ์ ญาณพโล. (2560). *ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรงกรณีศึกษา: อำเภอพระสมุทระเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository.
- พลาธิป อนันตยะ. (2551). *แห่งเจียศักดิ์สิทธิ์ เสริมชะตาชีวิต พิชิตอุปสรรค*. เพื่อนชาวบ้าน.
- แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2549). *รายงานการวิจัยเรื่องแนวคิดพหุวัฒนธรรม*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2565ก). *ประวัติวรรณคดีไทย ฉบับมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ภาค ก: ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทย*. มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2565ข). *ประวัติวรรณคดีไทย ฉบับมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ภาค ข: วรรณคดีไทยประเภทต่าง ๆ*. มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ว.วิลาศ. (2533). *อัครจริยอภิตฤทธิ "เจ้าพ่อแห่งเจีย" จังหวัดนราธิวาส*. *นิตยสารมหาสิทธิโชค*, 3(54), 4-5.

ศรัณยา บุญนาถ. (2567). *ฐานข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ฮาลาล เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย ได้แก่ จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส*. https://www.me-fi.com/tourismdb/halaltourism-imt-gt/data_detail.php?cateLv=&cateID=21&subid=309&dataID=4112#

ศาลเจ้าเค่งฮุดจี้. (2565). ศาลเจ้าเค่งฮุดจี้ จังหวัดยะลา. ใน *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันไทยศึกษา, การประชุมวิชาการระดับชาติพลวัตแห่งศรัทธา ศาลเจ้า เทพเจ้า และวิถีชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนท่ามกลางกระแสสังคมร่วมสมัย* (น. 43-48). แม็กเอ็กซ์เพรส. <https://firebasestorage.googleapis.com/v0/b/johnjadd-3524a.appspot.com/o/ySroOyFbNphMLJ9kMTSmDpxsJeX2%2Fpdf%2F1686109834525-หนังสือรวมบทความย่อพลวัตแห่งศรัทธา.pdf?alt=media&token=08fc8e7f-549a-4d53-aace-5f31cf6f4bcb>

ศาลเจ้าพ่อไต้เสี้ย บำนักำแพง. (2565). ศาลเจ้าพ่อไต้เสี้ย บำนักำแพง จังหวัดนราธิวาส. ใน *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันไทยศึกษา, การประชุมวิชาการระดับชาติพลวัตแห่งศรัทธา ศาลเจ้า เทพเจ้า และวิถีชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนท่ามกลางกระแสสังคมร่วมสมัย* (น. 49-52). แม็กเอ็กซ์เพรส.

ศาลเจ้าพ่อไต้เสี้ย บำนักำแพง นราธิวาส. (23 กุมภาพันธ์ 2565). *เล่าประสบการณ์ลูกหลานอากงได้เข้าบูชาหน้าเต้ารุ่นตูดทรัพย์* [Image attached] [Status update]. Facebook. https://www.facebook.com/profile/100064797933266/search/?q=น้ำเต้า&locale=th_TH

ศาลเจ้าพ่อไต้เสี้ย บำนักำแพง นราธิวาส. (24 กุมภาพันธ์ 2566). *พิธีกรรมลุยไฟ* [Status update]. Facebook. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02mF7wKvR4shzkCPdj6vRaHKwGnq2aLueVKbBg6L1KGSkH6yC1s5pw5SQKP2Wuigt&id=100064797933266&locale=th_TH

ศิราพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนานนิทานพื้นบ้าน*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกัญญา สุจนายา. (2548). *พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง : บทบาทของคติชนกับสังคมไทย*.

โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์. (2553). ภาพปูนปั้นเล่าเรื่องไข่อิวในวัดบวรนิเวศวิหาร. *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษา*, 15(1), 11-37.

สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์. (2564). การปะทะสังสรรค์ของคติขงจื้อ เต้า พุทธในตัวละครทองคำในวรรณกรรมไข่อิว. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 21(2), 157-189.

- สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์. (2565). ว่าด้วย “การคืนชีพ” ของตัวละครในวรรณกรรมไซอิ๋ว ฉบับอุ้งเชิงอิน. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 5(2), 318-357.
- อภิสิทธิ์ ลลิตเจริญวงศ์. (2561). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชนมในประเทศจีน*. [สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนราธิวาส. (2564). *รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดนราธิวาส ปี 2564*. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนราธิวาส.
- University of Wisconsin, Department of Family Medicine and Community Health. (2019). *Spiritual Anchors*. University of Wisconsin Integrative Health.